

Lokalhistorisk arkiv &
Fonden til udgivelse af Sakskøbings historie

Årsskrift 2002

10. årgang



Lokalhistorisk arkiv &
Fonden til udgivelse af Saksøbings historie.

Redaktion : Holger Karlsen

Tryk : Lollands-Postens Bogtrykkeri

Omslag : Gyde ved Gåsetorvet - tegnet af P. Holm 1918

F O R O R D

Ja, så er vi nået til 10. årgang, og årsskriftet er stadig levedygtigt. Der var næppe nogen, der fra starten havde turdet håbe på, at egnens lokalhistorie var så omfattende, som tilfældet har været. Der vil fortsat være stof til nye årsskrifter, hvilket skyldes, at der foruden de gamle, kendte skribenter stadig dukker nye op med ideer og fornyelse. Også i dette årsskrift er der flere nye med interessante artikler.

Fhv. mejeribestyrer på Rørbæk andelsmejeri, Jakob Busk Sørensen har således fortalt om mejeriets store periode, hvor indvejning af mælk fra egnens mange leverandører var ved at sprænge alle rammer, men også om tiden, hvor det ene mejeri efter det andet blev nedlagt på grund af rationalisering og omlægning af landbrugsdriften.

Og så har de tre spejderpiger Inger Lau, Inge Pedersen og Anni Nielsen fra Prinsesse Margrethes trop skrevet om spejderlivet igennem 60 år. *"Spejder er ikke noget man går til, spejder er noget man er"*, som Anni slutter sit indlæg med.

Hans Bech har igen bidraget med et par artikler. Først et erindringsbillede om trekanttruten fra 1960'erne, hvor veteranskibet S/S Skjelskør sejlede turister fra Sakskøbing til Bandholm, og veterantoget sørgede for den videre transport til Maribo. Her holdt veteranbussen klar og fuldendte trekanttruten ved at køre ad veje omkring Maribosøerne tilbage til Sakskøbing.

Og så har Hans Bech ud fra personligt kendskab skrevet om den tidligere præst ved Sakskøbing kirke, Karl Lindqvist og hans mangeårige virke i sognet.

Serien om egnens kirker afsluttes denne gang med Sakskøbing kirke. Det vigtigste ved serien har ikke været beskrivelsen af de enkelte kirker i ord, men nok så meget Poul E. Rasmussens illustrationer – der med hans fine streger har tilført årsskriftet et indhold af betydelig kunstnerisk værdi. Tak for din store indsats Poul!

Johan Jørgensen har også denne gang øst af sin store lokalhistoriske viden med en utrolig interessant artikel "Blade af markjordernes historie". Og sammen med årsskriftet kan Johan Jørgensen fejre 10 års jubilæum, idet han har bidraget med stof til samtlige årsskrifter.

Og til sidst skal det nævnes, at Erik Petersen har bladet i de gamle aviser og samlet materialet til en artikel om "Hvad der gik forud, før Sakskøbing sukkerfabrik stod færdig".

Og endelig har Sakskøbing lokalhistorisk Arkiv fungeret i et kvart århundrede den 27. april 2003, hvilket selvfølgelig også har ført til en kort beskrivelse af arkivets funktion i perioden. Vi glæder os til at fejre arkivet, når tiden kommer med tak for alt, hvad det har givet os.

Holger Karlsen

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E

Forord.	side 3
Indholdsfortegnelse	side 4
Galmindeager Slot	side 5
Blade af markjordernes historie.	side 6
Rørbæk andelsmejeri.	side 13
Sakskøbing kirke	side 21
Karl Lindqvist - sognepræst og borger i Sakskøbing i 32 år.	side 24
Prinsesse Margrethe Trop i 60 år.	side 31
Alle tiders trekantede veteranrundrejse - dengang for næsten 40 år siden.	side 38
Hvad der gik forud, før Sakskøbing sukkerfabrik stod færdig	side 44
Sakskøbing lokalhistoriske Arkiv i et kvart århundrede.	side 49
Nyt fra museet.	side 55
Årsberetning fra Sakskøbing lokalhistoriske Arkiv	side 56
Årsberetning fra Sakskøbing lokalhistoriske Forening.	side 58

Galmindeager Slot

I den del af Holmeskoven, der ligger mellem motorvejen og Stadionvej ligger resterne af et voldsted, der benævnes Galmindeager Slot.

Vi er tilbage i den tidlige middelalder, hvor Laurencius Dyekie i henhold til Erslevs Danmarks Breve tilskøder sin væbner Gherardus Ketelhood alle de jorder, som Galmundus Mattesson, hans bedstefar, ejede, og som benævnes "Galmundejorth".

Det er nærliggende at antage, at denne Galmindejord er det samme, som det senere i historien omtalte Galmindeager.

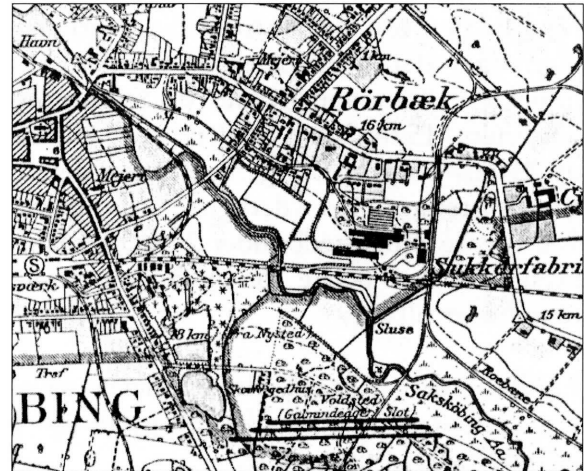
Hvis vi erindrer os de urolige tider, der herskede under kong Kristoffer den 2. og dennes tilknytning til Saksøbing i 1300 tallet, så er der næppe tvivl om, at storbonden Galmund Mattson ønskede at befæste sin ejendom med voldgrave.

Senere opmålinger og undersøgelser viser intet om, hvordan hans hus har set ud, men da der ikke er fundet sten og kalkaflejringer, er det ikke usandsynligt, at huset har været bygget af tømmer. Den slags bygningsmateriale fandtes i rigt mål i de store skove, der dækkede egnen på de tider.

Der har således næppe været tale om et slot, men nærmest om et bygningsværk, der var en af datidens storbønder værdig.

Voldstedet, der er en del af Saksøbing's såkaldte markjorder, er i dag bevokset med bøgeskov. Det består af en firkantet banke på ca. 35 x 40 meter. Mod vest og syd er banken omgivet af en 6-8 meter tør, men sumpet grav.

Voldstedet hører således ikke til blandt de store bygningsværker, der ellers fra den periode ligger spredt på Midtjylland, men det har under alle omstændigheder haft betydning som beskyttelse mod de mange vilde dyr, der vrimlede i datidens skove.



Voldstedet Galmindeager Slot indtegenet på et kort fra 1941. I dag kan vi ane resterne af voldstedet i den nordøstlige ende af den del af Holmeskoven, der ligger syd for Stadionvej.

Blade af markjordernes historie.

- skrevet af Johan Jørgensen

Striden om græsning

Byens borgere havde græsningsret på nogle arealer på Våbensteds jorde. Men i 1300-tallet opstod der strid mellem Våbensteds bønder og byens borgere om denne ret.

Striden indbringes for kongen, som i 1399 afgør striden til fordel for Sakskebings borgere, men de Våbenstedbønder vil ikke rette sig efter afgørelsen, idet sagen 50 år senere indankes for kongens råd. Igen får byens borgere medhold.

Da Chr. den 1. i 1451 fornyer byens privilegier, siges det, at Våbensteds bønder skal respektere dommen, hvilket de formentlig gør indtil 1536, hvor striden atter blusser op. Byens borgere får igen ret, men denne gang bestemmes det yderligere, at borgerne skal yde de Våbenstedbønder 2 tdr. øl årlig – byen skal altså betale for at få sine gamle rettigheder tilbage.

I 1628 er den atter gal, idet bønderne nægter at modtage øllet, hvilket borgerne lader bekræfte ved et tingsvidne.

Det endelige punktum i striden sættes i 1763, idet overdrevet udskiftes mellem Våbensted og byen, men da har striden også varet i ca. 400 år.

Et sagn

Et gammelt sagn beretter at grevskabet Har-

denberg, hvis jorder grænser op til byens markjorder, sætter et dobbelt stengærde mellem grevskabets jorder og byens markjorder.

Som betaling for dette stengærde skal byen overlade grevskabet ”Galmindeager”, der er navnet på Holmeskoven til Dyrehaven.

Stengærdet blev opsat, men byen nægtede at modtage det, da arealet ikke var ført helt ned til åløbet. I 1893 kunne man endnu se rester af dette stengærde. Hvornår stengærdet blev opsat vides ikke, men det må være efter 1815, idet grevskabet først oprettes på det tidspunkt.

Hvert hus i byen sin markjord

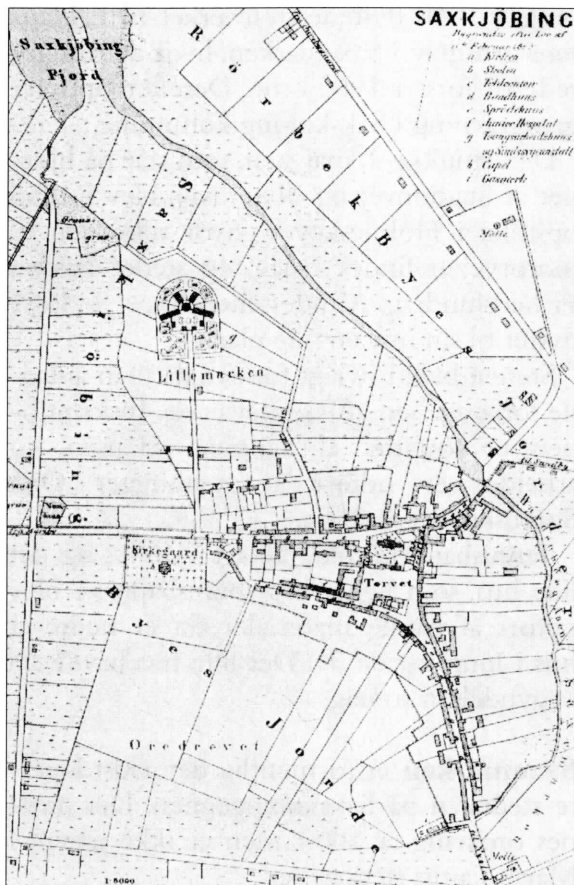
I året 1453 nævnes det, at Sakskebings byfoged hedder Lave Magnuson og er bosiddende i Rørbæk.

Byfogeden var kongens embedsmand, mens borgmesteren, Jesse Madsen, var valgt af byens borgere.

Samme år får vi at vide, at der til hvert hus i byen skal høre en mark og en eng, som kun må sælges sammen med huset. Hvornår denne bestemmelse ophæves vides ikke, men omkring 1850-60 begynder der at ske en bebyggelse på markjorderne. Udflytningen på markjorderne sker meget langsomt. I 1898 er der kun 65 huse på markjorderne.

I byen var der i 1893 61 heste, 83 stk. hornkvæg heraf 69 køer, 41 får, 85 svin og 14 geder.

Det kan nævnes, at bagerm. Chr. Rasmussen i 1923 søger om tilladelse til at sælge den markjord, som siden 1821 har hørt til ejendommen.



Kort over Saksjøbing 1880.

Overdrevet

Markjorderne opmåles og udstykkes i 1821, og der udarbejdes et kort samt en registrant over de forskellige grunde og deres ejere. Ud fra dette materiale har det været muligt at lave en næsten fuldstændig registrering af hvilke ejendomme, der ejer de respektive parceller på markjorderne.

Bymarkerne

Bymarkerne ejedes i ældre tid af byen og blev udlejet til byens borgere. Byrådets medlemmer fik ikke løn for deres arbejde for byen, men de fik ofte et stykke jord i bymarken stillet til rådighed.

Hvornår byen begynder at sælge jorden i bymarkerne vides ikke, men det sker formentlig omkring midten af 1800-tallet.

Nørremarken nævnes 1453

Navnet ændres senere til Lillemark, et navn som også kendes i dag. Arealet sælges til baroniet Guldborgland, hvornår vides ikke nøjagtig, men det er mellem 1821 og 1860.

I 1864 får amtet arvefæste på en stor del af arealerne i Lillemarken. På dette areal opføres en Tvangsarbejds- Arbejds- og Dåreanstalt, som tages i brug 1866.

Søndermarken nævnes også som Lunde-marken. Det er arealerne som i dag er Vestervang og Lunden samt den østlige ende af Parkvej.

campingpladsens nordlige skel og helt ned til åen og Holmeskoven. Mod syd gik arealet til og med Svanesøen, der i ældre tid hed Tyrevænget.

Byens rådmænd blev ifølge købstadsforordningen af 1422 valgt blandt byens større købmænd – håndværkere kunne ikke vælges. Rådmændene fik ikke løn for deres arbejde, men var fritaget for at betale byskat, ligesom de vederlagsfrit fik stillet jord til rådighed i bymarkerne.

Den østlige del af Saxemarken var dengang lavtliggende enge, men da sukkerfabrikken startede i 1910, opkøbte denne en del af engjorderne til bassiner, og dermed tilførte engene en masse god jord. Området, hvor campingpladsen ligger, er også tilført store mængder bassinjord.

Udstykningen af parcellerne i området sker formentlig i midten af 1800-tallet.

I 1859 får tømrer og mølleejer Henrik Dose skøde på en stubmølle i Saxemarken. Møllen, der lå bag Nystedvej 17, er nedrevet i 1912.



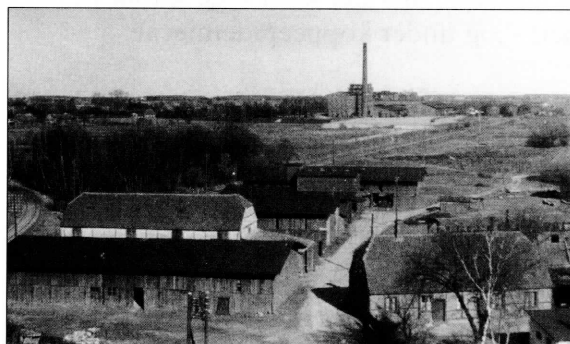
Saxemarken - set mod Nystedvej med møllen og vandtårnet 1910.

Fra 1864 findes en registrant over tidendeydere, hvoraf det fremgår, at der er en tiendeyder i Saxemarken, men registranten skelner ikke mellem ejere og brugere.

I 1895 sælger folketingsmand og læge Holger Rørdam en del jord i Saxemarken til købmand P.Hansen. Der have været planer om at anlægge en sukkerfabrik i Saxemarken, men det blev som bekendt opgivet.

I 1899 køber købmand P.Hansen yderligere 10½ tdr. land af Saxemarken, som havde været ejet af slagtermester A. Eriksen, og købmanden lader opføre en del bygninger i området bl.a. en beboelsejendom, som i dag benyttes af tamburkorpsen, desuden flere store lader, kornmagasiner m.m.

Den 2-etagers bindingsværksbygning, som stadig ligger i Saxemarken, er den gamle præstegårdslade, som i sin tid lå ved præstegården. P.Hansen købte bygningen omkring år 1900 og lod den genopføre i Saxemarken. Den benyttes i dag af spejderne.



Saxemarken med en del af de bygninger, som P.Hansen opførte. To af bygningerne står der stadig. Sukkerfabrikken ses i baggrunden.

P.Hansen gravede også grus og sten i området, der i dag er Svanesøen, men ikke i stor stil. Det var først, da der ikke var mere grus og sten tilbage i Svanesøen, at Saks København stenværk begynder en større udnyttelse af grusgraven

I 1949 køber kommunen en del jord af sukkerfabrikken – 12.940 kv.m til en pris af 7.037 kr. Kommunen køber også 6.210 kv.m af P.Hansen.

I 1968 køber kommunen resten af Saxemarken, og dermed lægges grunden til det imponerende sports- og fritidsanlæg, som Saxemarken er blevet til i dag.

Nordvest for Kalkbrænderivej ligger **Rakkerbakken**. Om det har været et rettersted, eller rakkerne har boet der vides ikke. Det lille gule hus, som ligger der nu, kaldes Epidemihuset og var ejet af amtet og byen, det sælges i 1933 til Anstalten for 4.000 kr.

Huset blev i sin tid benyttet som karantænestation, når der kom syge søfolk til havnen – og under koppeepidemierne.

Nord for Rakkerbakken havde hovedgrøften sit udløb i fjorden, og her var en landtange, der gik helt ud til det, der i dag er marina.

I årene 1886-87 uddybes fjorden igen, og der sker også en udvidelse af havnen. Havnen er ca. 8.000 kv. alen, havnepladsen er 7.773 kv. alen og bolværkets længde er 214 alen.

Samtidig ændres grøftens udløb i fjorden, og der graves en kanal direkte ud til fjorden. Arealet mellem landtangen og Våbenstedjorderne opfyldes med det opgravede slam fra uddybningen. Arealet kaldes Dæmningen og vurderes i 1896 til en værdi på 5.000 kr.



Havneparti år 1900



Lidt øst for den nye hovedgrøft er der en lille sti, der fører ned til åen, og her lå et lille skur, som blev benyttet til omklædning for de badende – datiden badehus. En smakkejolle er på vej ud ad fjorden.

Kalkbrænderivej blev ligesom Lindevej kaldt Skovvejen indtil henholdsvis 1890 og 1921.

Kastanievej fik også navn i 1921, den hed tidligere Bageste Skovvej.

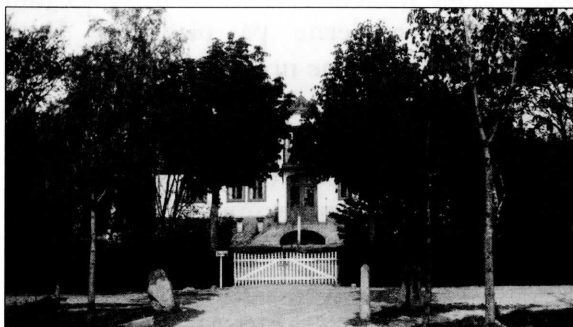
Ejendommen Kalkbrænderivej 26 - kaldet Højen - er opført på det sted, hvor der engang lå en kalkovn, som var ejet af byen og udlejet til købmand Kronmann. Der lå også en kalkovn bag Nørrevang 15, den var ejet af købmand Fritz Rasmussen.

Grå Bakke ligger for enden af Kalkbrænderivej, den var i ældre tid udlagt som fælles grusgrav for byens borgere.

Flintehuset, som ligger på Grå Bakke, er ligesom det lille bindingsværkshus, som ligger bag Højen opført i 1902 af en patient på Antalten.

Vest for Kalkbrænderivej ligger Anstaltens avlsgård, der er opført i 1927. Den gamle avlsgård nedbrændte i 1927 efter, at en pyroman havde været på spil.

Højen 1905



Møllesøen

I ældre tid var der en sø kaldet Møllesøen,

der lå omtrent der, hvor Kildebo ligger i dag.

I året 1567 omtales en vandmølle, som tilhørte byen. Den overlades samme år til Albert Oxe – en broder til Peder Oxe på Nielstrup. Den årlige leje var 2 tønder øl. 4 år efter er det en borger i byen Jep Jørgensen, der har vandmøllen. Møllen har ligget ved noget der hed Slaghaven, det må have været ved hovedgrøften, som løber langs med Møllesøen.

I 1735 får Morten Jensen kgl. bevilling til at opføre en vejmølle, *"hvor en vandmølle tilførn har stået"*. Her nævnes Klokkerbakken, som har ligget syd for Kildebo.

Klokkerbakken var oprindeligt en grusgrav, hvor byens borgere frit kunne hente grus. Et gammelt sagn siger, at den store klokke, som endnu hænger i kirkens tårn, blev støbt her den 25. maj 1422 af en tysk klokkestøber.

I året 1420 fik kirken besøg af nogle biskopper fra de nordiske riger, der stiftede et alter for Sankt Olaf.

Biskopperne fandt kirken meget fattig, og *"der skænkes herved 40 dages aflad til den som beder ved dette alter eller hører messe der eller skænker gaver"*.

I 1440 fik kirken en bod ved Saksjøbing torv samt 2 gårde af en borger Jesse Hugaf og hans hustru Adelheid.

Klokkerbakken blev i mange år benyttet som fodboldbane og cirkusplads, nu er pladsen bebygget med Kildevænget.

Siøs park

Det lille anlæg på hjørnet af Kalkbrænderivej og Maribovej er kendt af de fleste Saks-købingborgere, men kun få kender stedets historie.

Det er købmand og skipper Niels Casper- sen Siøe, der har lagt navn til anlægget. Han boede Søndergade 13 og fik borgerskab i 1687.

Købmanden døde 9.3.1736, og ham og hans kone Mette Nielsdatter samt deres søn ligger begravet inde i kirken, deres ligsten er for længst fjernet. De havde givet 333 rigsdaler og 2 mark, som skulle udredes af deres dødsbo, foruden 100 rigsdaler, som de for- hen havde givet. Deres ligsten skulle ligge ukrænket i fremtiden og om søn- og hellig- dage bestrøs med sand og urter.

Sorte Mose

I den sydlige ende af Lindevej lå Sorte Mose, en del af matr.80-81 samt en del af matr. 61-62. Fra Sorte Mose var der en grøft, som havde forbindelse med hoved- grøften fra Agerups marker.

Tørvelungen lå omtrent midtvejs på Sko- vvejen. Syd for denne (matr. 74-75) lå der i 1821 en tørvegrav. Den blev i en årrække brugt som affaldsplads og blev i daglig tale kaldt ”skraldemosen”. Den blev nedlagt i 1962, og i dag er der et køreteknisk anlæg, der ejes af kørelærer Poul Erik Petersen.

Kommunen har også oplagsplads på en del af arealet.

Fra jernbanestationen langs Akacievej til grusgravene ved Reersø havde Lollandsban- nen et spor liggende samt et sidespor, som gik til den østlige ende af Rønnebærvej – helt ud til Nystedvej. Her havde stenværket en læsseplads. Brugen af jernbanesporene ophører formentlig i midten af 30’erne.

Under 2. verdenskrig var der en trækulsfab- rik på den gamle læsseplads, den ejedes af fabrikant Niels Vang Petersen.

Akacievej samt den østlige del af Rønne- bærvej anlægges i 1948-49.

I mange år havde Saks-købing bys udvikling været hæmmet af, at man inden for kom- munens grænser manglede arealer til udvi- delse af gader og veje samt anlæg af sports- pladser, anlæg m.v. Anlægget af den nye motorvej gav stødet til at finde de grænser, der fremtidig ville være naturlige for Saks- købing købstad.

De første forhandlinger med de berørte kommuner startede i 1942, men først i juni 1946 faldt aftalerne på plads, og byen erhvervede arealerne nord for motorvejen.

Undtaget var 11 huse, som ligger ved Nystedvejen. Ejerne fik tilladelse til fortsat at høre til landsognet (Rørbæk), hvilket de gjorde til kommunesammenlægningen i 1970.

Kilder: Saks-købing gennem tiderne af K.O.Thygesen.
Registrant over ejere af markjorde.
Tidende indberetning 1864 – pastor Tryde
Saxkjøbing Avis.

Rørbæk andelsmejeri

- skrevet af fhv. mejeribestyrer Jakob Busk Sørensen

Den 10. juni 1882 blev Danmarks første andelsmejeri oprettet i Hjedding v. Ølgod i Jylland. Det var en skelsættende begivenhed, der gav genklang.

Hundredåret blev da også markeret rundt om i landet som en bemærkelsesværdig dag, ikke for smør- eller osteproduktionen, den havde været kendt i flere hundrede år før den tid, men for andelsbevægelsen.

Vi ved også, at landbokvinden spillede en stor rolle i produktionen og udviklingen i flere hundrede år. Det skete under særdeles primitive og beskedne forhold rundt omkring i bryggers og kældre. Mælken blev sat op i fade til senere afskumning af fløden, der så blev viderebehandlet til en slags smør.

Mælken til ost blev som regel sur af sig selv, men ved en senere opvarmning kunne man udfælde mælkens ostestof. Man havde da opnået en konservering af fedt og proteiner, som et nødvendigt tilskud til kosten.

Det kneb imidlertid med kvaliteten, i særdeleshed hos den lille producent, der måtte opsamle mælken fra flere dage.

Overalt hvor landmænd samledes, diskuterede man smør og osteproduktion. Det resulterede i planer om et fællesmejeri. På et møde i Ølgod satte man sig i en sen natte-time hen og udarbejdede regler for en ny virksomhed, hvor det bærende var solidarisk ansvar 1 mand 1 stemme.

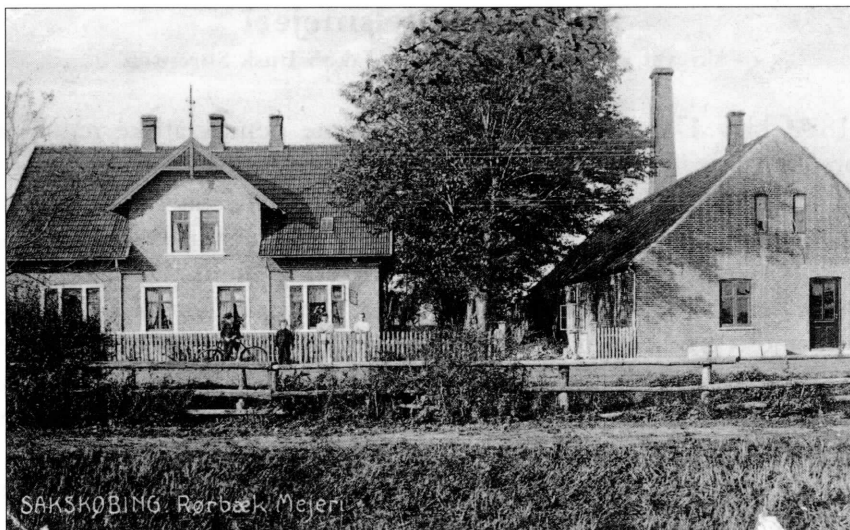
Denne demokratiske regel gav i begyndelsen problemer, men allerede i begyndelsen af 1890'erne blev børnesygdommene overvundet. Der var da investeret store summer i mejeriopførelser, 700 mejerier på andelsbasis, der kulminerede omkring 1930 med ca. 1.500 andelsmejerier. Den allervigtigste faktor i denne udvikling var den kontinuerlige centrifuges gennembrud, uden den ingen rationalisering.

Også på Sydhavsøerne kom der gang i opførelse af mejeribygninger. Inden år 1900 d.v.s. i løbet af 18 år blev der opført 65 mejerier i Maribo amt, og kulminationen blev nået i 1930 med i alt 77 mejerianlæg.

Det var mange, men vi skal også huske på, at mejeriernes indbyrdes afstand var bestemt af, hvor langt heste kunne gå på en dag ud og hjem.

Rørbæk andelsmejeri blev oprettet i 1886, den 10. juni efter mange formelle, ofte heftige møder med gode meningsudvekslinger, ikke så meget om målet, det kendte man, men om strukturen i dette nye selskab, også her vandt andelstanken, 1 mand 1 stemme var fundamentet.

I kølvandet fulgte andelsslagterier, grovvarereselskaber, sparekasser m.m., som en naturlig fortsættelse og som udtryk for landmandens vilje til at løse egne problemer inden for egne rammer.



Rørbæk mejeri 1909

Det første bestyrelsesmøde blev afholdt den 14. juni 1886, hvor det blev vedtaget, at prisen for smør til ikke-andelshavere blev fastsat til 8 øre over højeste notering.

På et møde den 14. november blev regnskabet for de første 5 måneder fremlagt og viste et overskud på kr. 781,02 til udbetaling til andelshaverne. Det var ikke usædvanligt, at man ved større udbetalinger hjemtog pengene fra sparekassen dagen før udbetalingen og anbragte et par velvoksne landmænd med jagtgevær til bevogtning af de mange penge natten over.

De første halve snes år synes at have været en turbulent periode, idet man i den forholdsvis korte periode havde 6 forskellige formænd nemlig:

Sognerådsformand, gdr. Chr. Sørensen, Rør

bæk, gdr. Jørgen Jørgensen, Orebyvej, gdr. Bonde Petersen, Killerup, gdr. Niels Sørensen, Radsted, gdr. Rasmus Andersen, Radsted, gdr. Jacob Bülov, Killerup.

Mejeriet synes herefter at være kommet ind i roligere gænge, idet gdr. Niels Jørgensen beklædte posten som formand til sin død i 1924.

I de første 50 år var der 4 mejeribestyrere:

Landsberg indtil 1887

H.F.Hansen indtil 1895

H.Rønnø indtil 1935

E.V.Hansen indtil sin død i 1962

Jakob Busk Sørensen, der senere fortsatte som distriktschef for Sydsjælland og Lolland-Falster i det nydannede mejeriselskab Øernes Konsummælkselskab (ØKS), som Rørbæk var medstifter af i 1971.

Ser man tilbage på mejeriets mange driftsår bemærkes en virksomhed, der var anerkendt og havde god klang i mejerikredse. Som forfatter af artiklen og som mejeribestyrer i mejeriets sidste periode lægges mærke til den udvikling, mejeriet har gennemgået. Altid på forkant af udviklingen og altid på vej mod næste projekt, der lå parat i skrivebordsskuffen. Man faldt aldrig i søvn på lauerbærrene, og tingene blev aldrig rutine.

I 1909 blev mejeriet udvidet, og en ny bolig blev opført med 4 værelser til mejerister, der dengang boede på mejeriet. Nye udvidelser fandt sted i 1916 med ny skorsten og ny kedel. Og igen i 1935 iværksættes endnu en større udvidelse af produktionsapparatet og nyt osteri med de nødvendige maskiner og et ostelager med plads til 80.000 kg ost. Mejeriet var inde i en gunstig udvikling.

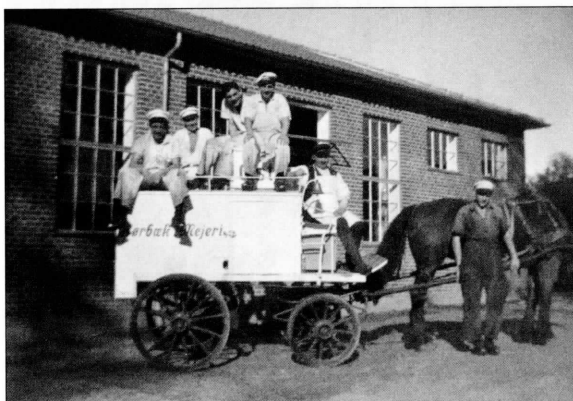


Andelsmejeriet Rørbæk fejrer 50 års jubilæum i 1936. På billedet ses mejeribestyrer E. V. Hansen sammen med mejeriets bestyrelse og andre honoratiøres.

I 1952 skriver **Saxkjøbing Avis**:

”Rørbæk har nu anskaffet sig en ny pasteuriseringsmaskine, et Stassanoapparat, der var udviklet af den italienske doktor Stassano. Han havde ved en række forsøg opdaget, at hvis mælken blev opvarmet lynhurtigt til 74 grader og afkølet igen, da når idealet af konsummælk med den rå mælks egenskaber med fuld sikkerhed for at alle sygdomsbakterier blev dræbt. Man havde samtidig opnået en varmebehandlet mælk med næringsværdi, flødeafsætning, vitaminindhold og forlænget holdbarhed uden smittefare. Der tænkes her på eventuelle sygdomme, der kunne spredes via besætninger”.

Et sådant anlæg købte Rørbæk, vist nok som det eneste på Lolland-Falster.



Mælken blev kørt ud til forbrugerne med hestevogn.

I 1956 vedtager bestyrelsen for Majbølle mejeri at standse driften og nedlægge mejeriet. På en efterfølgende generalforsamling var der flertal for tilslutning til Rørbæk mejeri, mens enkelte af flere grunde, herunder geografiske, ønskede at tilslutte sig andet mejeri. Der var naturligvis også almindelige menneskelige følelser med i en sådan afgørelse.

Samme år gik ”den store mejerihandel” nu endelig i orden, som Ny Dag skrev. På en ekstraordinær generalforsamling fik bestyrelsen for Rørbæk mejeri bemyndigelse til at købe Saksjøbing mejeri og samtidig ombygge og modernisere Rørbæk mejeri for 300.000 kr.

Mejerikøbet får også betydning for beboerne i Saksjøbing og Rørbæk, idet konsekvenserne vil blive nedsatte mælkepriser. Prisreduktionen opnås ved en rationalisering af driften og centralisering af mælkesalget. Man vil ikke mere opleve 3-4 vogne køre i samme område, da hver vogn nu skal betjene hvert sit distrikt. Forbrugerne vil samtidig kunne købe mejeriprodukter i udsalgene i Søndergade, Vestergade, Lindenvang, Rosenvang og Guldborgvej.

Borgm. Peder Kirkegaard, der havde været en ivrig fortaler for centraliseringen og derfor følgende nedsættelse af mælkepriserne, hilser mejerikøbet velkommen med tilfredshed.

”Rørbæk mejeri laver landets bedste ost”.

Det var avisoverskriften efter landsmejeri-udstillingen i Forum i 1953.

Ved denne udstilling, hvor 900 oste fra hele landet deltog, opnåede mejeribestyrer E.V. Hansen, Rørbæk udstillingens højeste karakter nemlig 13,8 points af 15 mulige og blev tildelt De danske Mejeriforeningers Fællesorganisations ærespræmie.

Den 19. januar 1962 døde mejeribestyrer E.V.Hansen kun 58 år.

På et senere bestyrelsesmøde udtalte mejeriets formand gdr.Vagn Borlund:

”Rørbæk andelsmejeri var den virksomhed, hvortil mejeribestyrer Hansen viede størstparten af sin livsgerning. Han drev mejeriet på en måde, der skabte respekt om hans person i vide kredse. Han var en kapacitet på sit område, derom vidner et utal af præmier, han har hjembragt for mejeriets produkter gennem årene. Han var den bærende kraft i hele den store ombygning og modernisering af mejeriet, og han skaffede personalet gode og ordnede forhold at arbejde under. Han sørgede for, at andelshaverne fik det størst mulige udbytte af deres mælkeproduktion. Vi har kun tilbage mindet om en mand, der var i besiddelse af de bedste menneskelige egenskaber”.

Mejeribestyrerstillingen blev opslået ledig, og der indkom 43 ansøgninger, hvoraf bestyrelsen valgte mejeribestyrer Jakob Busk Sørensen, Kragemose andelsmejeri på Vestlolland til stillingen som ny mejeribestyrer.

På Lolland-Falster var besætningsreduktionen hos andelshaverne taget til i større og større omfang, og mælkemængden nærmede sig det kritiske punkt for rentabel drift på mange mejerier uden dog at føre til beslutninger.

Omegnens mejerier Grænge, Kalø-Vignæs og Kildedal i Slemminge stod tillige overfor bestyrerskifte på grund af alder.

Den 18. december 1963 afholdtes et møde i anledning af en henvendelse fra Grænge mejeri om evt. optagelse som andelshavere i Rørbæk. Senere fulgte forhandlinger med Kalø-Vignæs og Slemminge mejeri, alle henvendelser foregik i en positiv atmosfære og var indledningen til et fremtidigt godt samarbejde omkring mejeriet.

Den siddende bestyrelse var på det tidspunkt: Vagn Borlund, Radsted, formand, Ove Arildsen, Tårs, Kaj Hansen, Tårs, Otto Rasmussen, Oreby, Orla Petersen, Rørbæk, Tønnes Hansen, Guldborg, Otto Hansen, Radsted, Hans Stryger, Våbensted og Knud Petersen, Langbjerg.

Mejeriet var nu godt konsolideret hvad mælkemængde angik, og der var grundlag for en teknisk ajourføring. Takket være en fremsynet og forstående bestyrelse, der jo var den bevillende myndighed, kunne nye initiativer gennemføres.

I 1965 blev en ny mælkelov vedtaget. Denne lov stillede yderligere krav om udvidelse af produktionsanlægget og eventuel indførelse af engangsemballage blev drøftet. Mejerierne arkitektkontor i Århus blev bedt om at udarbejde tegninger og overslag til ombygning samt forslag til afhentning af leverandørmælk med skiftespande.

Bestyrelsen vedtog at søge projektet gennemført, og den kommunale mælkeordning blev herefter vedtaget for en 10 års periode.

Efter at ombygningen var tilendebragt, vedtog bestyrelsen at indbyde repræsentanter for myndigheder til officiel indvielse den 7. aug. 1967. I samme forbindelse blev mejeriets andelshavere med damer indbudt til at bese mejeriet.

Mejeristerne havde haft en vanskelig periode under ombygningen, hvor den daglige drift trods murbrokker skulle gennemføres.

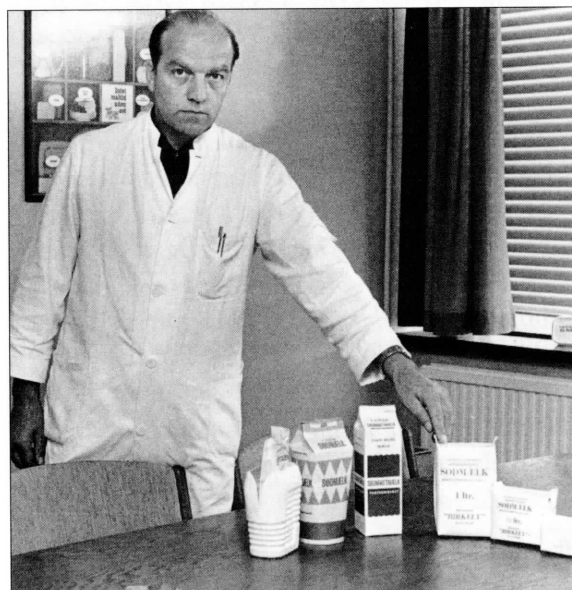
Arbejdsforholdene var elendige med huller i vægge og gulv, men alt blev gennemført uden vrøvl af nogen art. En ekstra ugeløn blev udbetalt til samtlige medarbejdere med tak for god præstation i ombygningsfasen.

På mejeriet arbejdede man nu hen imod indførelse af den engangsemballage, der

skulle afløse mælkeflasken. 2 forskellige typer blev forelagt til godkendelse, nemlig Zupack og PurePak. Zupack, der ville betyde en forhøjelse af mælkeprisen med 4 øre, blev godkendt i mælkeudvalget frem for PurePak, der ville betyde en forhøjelse på 11 øre.

Men erfaringerne fra andre mejerier viste en kraftig reaktion fra forbrugerne imod denne emballagetype, der var vanskelig at åbne uden at spille mælk.

Problemet blev taget op til fornyet overvejelse i Røræk/Sakskøbing, og det blev da besluttet at indkøbe PurePak, der ville betyde en yderligere forhøjelse af mælkeprisen med 8 øre/ltr. Maskinen blev bestilt, og starten forløb stort set smertefrit.



Mejeribestyrelsesleder J. Busk Sørensen præsenterer den nye emballage

Den 16. december 1968 døde mejeriets mangeårige og betroede bogholder Johan Johansen efter 35 års ansættelse. Det blev herefter vedtaget at omlægge regnskabet til EDB-behandling.

Efter at en forsøgsperiode på mejeriet i efteråret 1969 var gennemført blev det vedtaget, at iværksætte en ymerproduktion med henblik på leverance til mejerierne på Lolland-Falster. Mejeriet Lolland i Maribo var største aftager.

Produktet, der blev lanceret i ½ ltr. bægre, forløb tilfredsstillende, og vi måtte konstatere, at der kunne sælges mere, men kapaciteten tillod ikke produktionsudvidelse p.t.

I oktober 1969 deltog mejeriet i en landsmejeriudstilling i København og opnåede guldmedalje for ost. Mejeriet køber en lastvogn til indtransport af leverandørmælk og indkøber samtidig 150 transportspande til mælkeindsamling med skiftespande.

Konsummælkssalget udvides til Falster, og der indløbes yderligere en lille lastvogn til formålet.

Et forslag om stiftelse af et mejeriselskab med A/M Nutiden, Gunslev, A/M Lolland, Maribo og Rørbæk andelsmejeri under navnet Lolland-Falsters mejeriselskab havde været til drøftelse i kredsene. På en generalforsamling redegjorde formanden for forslaget og sagde, at der var flere årsager til dette skridt, som egentlig var et led på vejen til en større mejerisammenslutning.

Dels skyldes fusionen den mindre mælke-mængde, der blev indvejet på mejerierne, og dels den konkurrence i detailledet, som man har været vidne til bl.a. på Fyn.

Der var givet grønt lys for dannelsen af mejeriselskabet, da A/M Nutiden pludselig meldte fra, uvist af hvilken grund, og forslaget om det nye mejeriselskab faldt til jorden.

Men Rørbæk mejeri forbereder sig fortsat på at træde ind i et større fællesskab, og på en ekstraordinær generalforsamling den 17. juni 1971 bliver det med stort flertal blandt de tilstedeværende andelshavere vedtaget, at mejeriet tilsluttes det nye selskab Øernes Konsummælksselskab (ØKS).

Forud for denne afstemning havde mejeriets formand gdr. Hakon Winther, Radsted redegjort for de forhandlinger, der havde været ført om sagen.

Til vore kunder udsendes følgende meddelelse:

De er bekendt med, at vort mejeri til oktober indtræder i et videregående samarbejde med i alt 22 mejerier på Sjælland, Lolland-Falster, Møn og Sejerø.

*Det nye mejeriselskab etableres i april måned under navnet **Øernes Konsummælk-Selskab** og får hjemsted i Ringsted.*

For mælkeproducenterne og mejerierne bliver der ved selskabsdannelsen bedre mulighed for rationel service og udnyttelse af maskiner og bygninger.

Det vigtigste formål ved selskabsdannelsen er imidlertid, at der herved opnås mulighed for at tilbyde alle former for mejeriprodukter, intensiv produktudvikling og højnelse af den kvalitetsmæssige standard. Det er tanken, at alle varer inden for det nye selskabs område vil blive tilbudt i de øjeblikkelige anvendte emballager, men fremtræde med ensartet tryk og navngivning. Alt i alt er det tanken, at kundekredsen forsynes i fuldt omfang.

Det er vort håb, at det gode forretningsforhold må blive overført til det nye selskab og at vi kan påregne Deres velvillighed ved eventuelle problemer i overgangsfasen

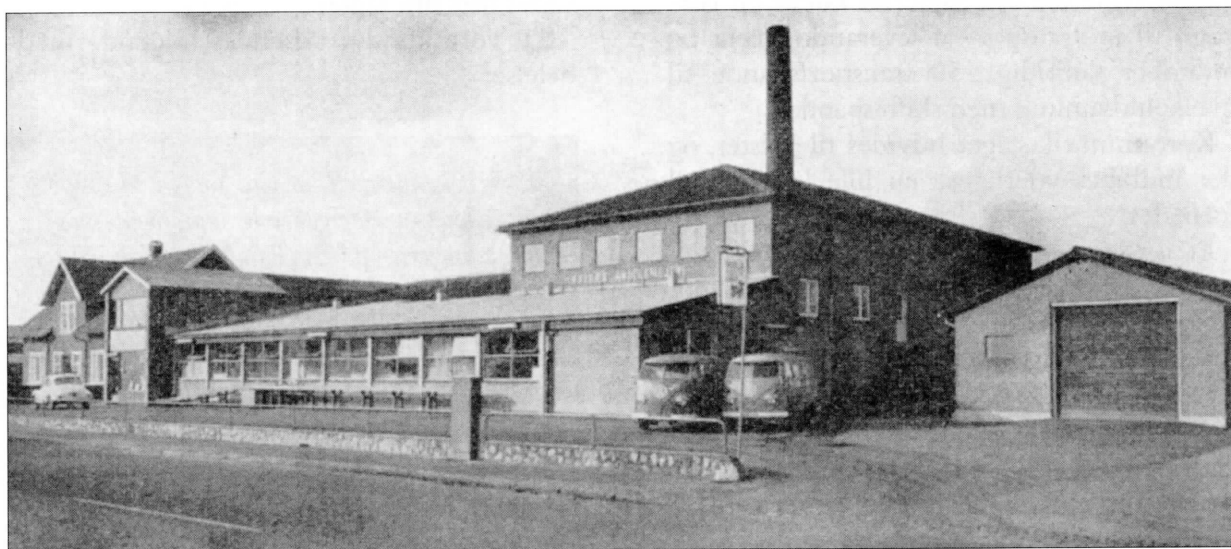
*Med venlig hilsen
Rørbæk mejeri.*

Mejeriet Rørbæk standser produktionen af mejeriprodukter i 1971, og indsamling af mælk fra distriktets andelshavere foregår herefter med moderne kølebiler, der kører mælken til selskabets anlæg på Sjælland.

Administrationen af den nye mejerisammenslutnings distrikt for Sydsjælland og Lolland-Falster fortsætter imidlertid i Rørbæk indtil 1973 og flyttes herefter til Nykøbing F.

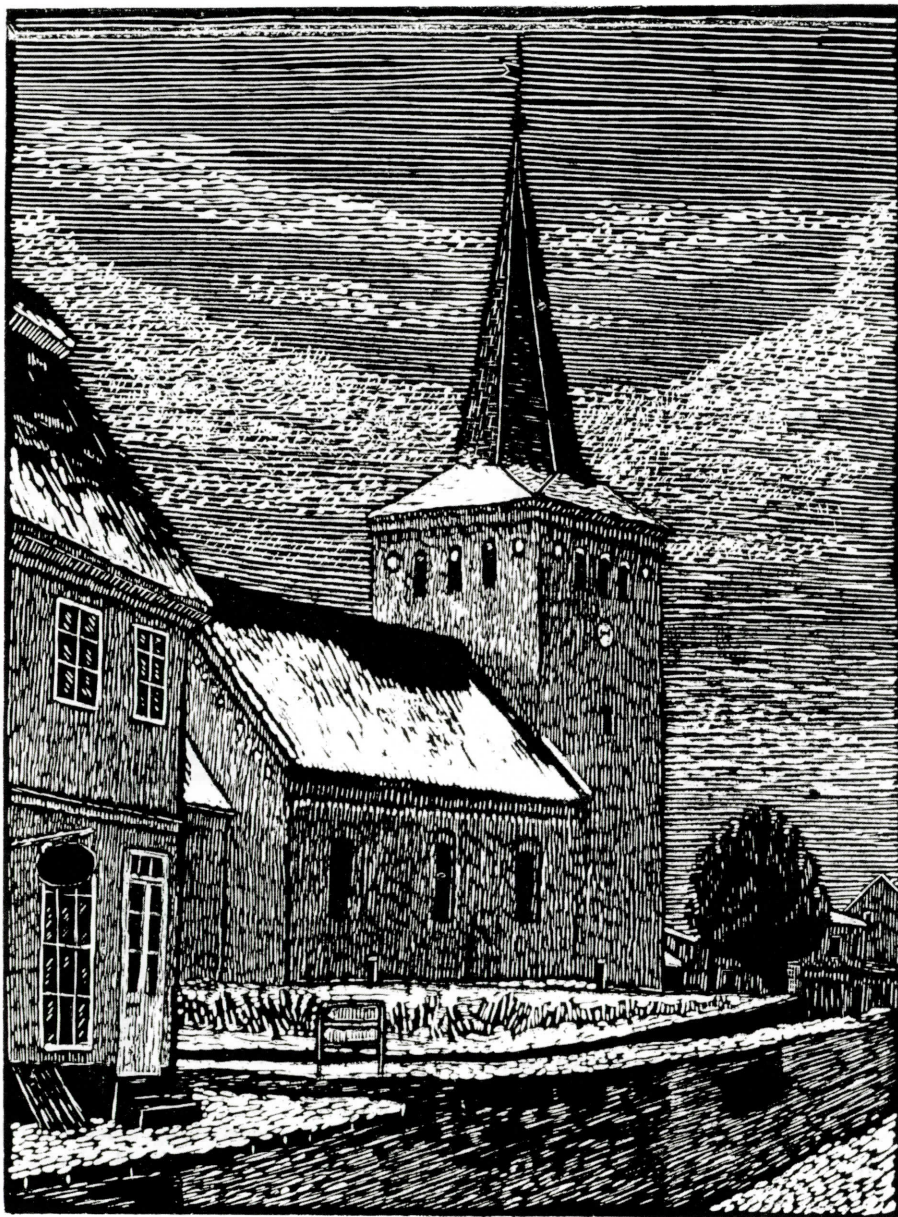
Det agtværdige gamle mejeri på Guldborgvej er herefter totalt ophørt, og bygningerne afhændes til andet formål.

Selv om Rørbæk mejeri var godt på vej, så nåede det altså ikke at fejre 100 års jubilæum.



Rørbæk andelsmejeris omfattende bygninger i 1967.

Sakskøbing kirke



Af Resens byplanatlas fra 1670 ses kirkens placering ved Vestergade og Torvegade-Søndergade, der i tidligere tider var en del af Lollands store hovedveje henholdsvis øst-vest og nord-syd. Kirken har således altid ligget centralt i byen og tæt på alfarvej.

Kommer man i dag kørende til Saksøbing fra vest, så øjnes kirken på lang afstand liggende for enden af vejen.

Og jo nærmere man kommer, jo mere ses kirken som en købstadskirken af en anseelig størrelse.

Af de historiske data fremgår det, at kirken fra starten var en lille landsbykirke i landsbyen Saxtorp, men ved senere om- og tilbygninger har kirken fået form og udseende, der har fulgt med byens udvikling til købstad.

Det ældste af kirken skriver sig til 1200-tallet, hvorimod tårnet først er opført i slutningen af middelalderen. Af gamle tegninger ses det, at kirkens spir har ændret udseende, men det nuværende spir er fra 1852.

I tidligere tider var der indgang henholdsvis i nordsiden og i sydsiden, men disse våbenhuse blev nedrevet og indgangsportalene muret til. Den nuværende indgang gennem tårnrummet er fra 1864.

Kirken havde i tidligere tider et sakristi lige nord for koret, hvor byens latinske skole holdt til. Skolen blev nedlagt i 1740 efter at have fungeret i 200 år.

Det er ikke usandsynligt, at der på grunden umiddelbart syd for kirken har ligget en skole, der afløste latinske skolen, og at Borger-skolen i 1847 også blev opført netop der. Det fortæller os, at datidens skole havde en vis tilknytning til kirken, hvilket også yderligere understreges af, at det var biskoppen, der i hine tider tog på visitation i skolen og det forhold, at præsten langt op i forrige århundrede var født formand for skolekommissionen.

Saksøbing's pompøse kirkebygning har i århundreder gennemgået forandringer ikke alene i det ydre, men også i det indre, idet kirkens oprindelige bræddeloft er afløst af hvælvinger, og de kalkmalerier, der i den katolske tid har prydet kirkens indre er forsvundet.



Et middelalderligt krucifiks er bevaret helt tilbage fra det 14. århundrede.

Når man træder ind i kirken har man på venstre side to præstetavler, hvor kirkens præster siden reformationen og til i dag er påført. Til højre findes blandt andet en mindetavle for faldne soldater fra krigene 1848-50 og 1864.

Kirkens altertavle er fra 1500 og formentlig udført som så mange andre af en af Lübecks dygtige billedskærere fra den tid.

Bemærkelsesværdigt er det smukke altertæppe tegnet af Agnete Varming, der var elev af den berømte Joakim Skovgaard. Motivet forestiller Kristus, der symboliseres ved lammet, der bærer et hvidt flag med rødt kors.

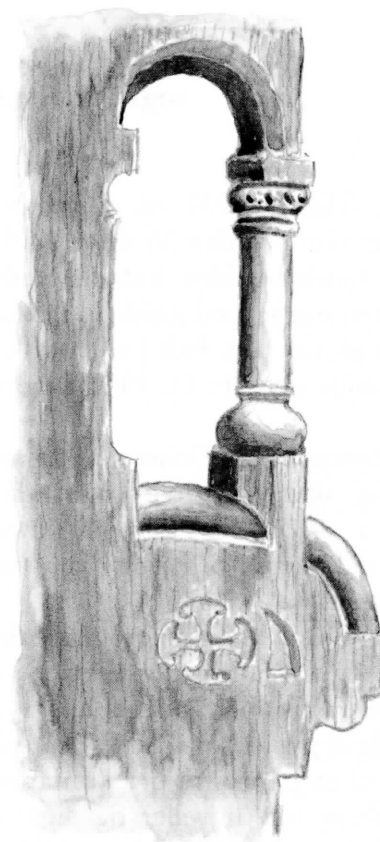
Altertæppet er broderet af damer fra Saks-købing i 1950'erne.

Prædikestolen er som prædikestole er flest i landsdelen med evangeliststatuetter, og døbefonden fra 1865 er af bremersandsten.

Dåbsfadet er af messing og har følgende indskrift: *Thomis Jørgensen, Karen Christofers Datter Anno 1681 foræret til Soxkiøbings Kiercke.*

Hvor det tidligere var adelen, der gav gaver til kirken, latinskolen og hospitalet, så ser vi her et eksempel på, at den ædle giver er en almindelig borger.

Og så har kirken selvfølgelig et kirkeskib fra 1762. "Quintus" er en fregat med to kanondæk, og den er sandsynligvis skænket af en af byens storkøbmænd.



En interessant detalje fra kirkens bænkerækker.

Nævnes skal til sidst kirkens 3 klokker, der på søn- og helligdage og ved andre lejligheder lyder over den lille by, og så kan vi i for-bifarten se, hvad klokken er på tårnuret.

Tekst : Holger Karlsen
Grafik : Poul E. Rasmussen

Karl Lindqvist

sognepræst og borger i Sakskøbing i 32 år.

- skrevet af Hans Bech

Den 28. februar 1937 fik Sakskøbing ny præst. Det skete da den 36-årige Karl Oskar Vilhelm Lindqvist blev indsat i embedet i overensstemmelse med gældende ritualer.

Karl Lindqvist blev født i en svensk fodermesterfamilie den 20. 11. 1901 i Rønneby i Blekinge.

Efter flytning til Danmark og afsluttet almindelig skolegang, blev Karl Lindqvist student i 1921 fra Barfods kursus på Regensen. Herefter begyndte han studier på universitetet.

Det var en anden tid for unge, der ville uddanne sig, så han måtte selv tjene til studierne. Her fik han tidligt hjælp af den senere digterpræst Kaj Munk, der anbefalede ham til et job som korrekturlæser. Herudover skrev han noveller og digte til uge og dagblade, men disse indtægtskilder stoppede, da han fik bolig på Regensen.

I de første år af studietiden skiftede Karl Lindqvist mellem teologi og så et ønske om at blive cand mag i dansk, engelsk og tysk. Men det endte med teologien, og han blev cand teol i 1928. Hans første job var som sekretær for biskoppen over Københavns stift, og her fik han lejlighed til at lære lidt om folkekirkens ledelsesmæssige og administrative opgaver.

Karl Lindqvist blev gift med Martha, og de fik to børn – en dreng og en pige.

I 1929 blev Karl Lindqvist kaldet til præst i det lille sogn Sepper-Eistrup, der ligger ved Nibe, og her faldt han godt til og bestyrkedes i troen på, at han fremtidig skulle holde sig til præstegerningen.

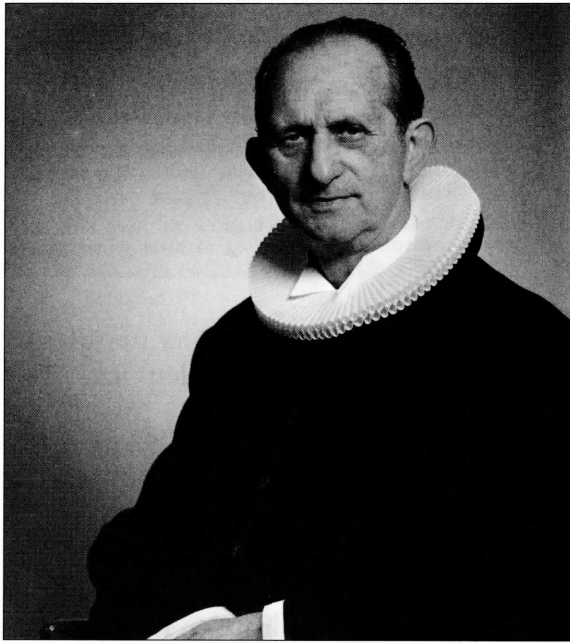
Allerede tidligt i sin tilværelse havde han fået interesse for kirkerne i Fulgse-Krønge på Lolland, hvortil han blev kaldet i 1931.

Men børnene voksede til og hensynet til deres skolegang og ønsket om at få lidt mere at lave gjorde, at han i 1936 søgte embedet i Sakskøbing, hvor provst Prior var stoppet med sin gerning efter 28 års virke.

Den unge sognepræst i Fuglse-Krønge fortrød dog, at han havde søgt stillingen og ville tilbagekalde sin ansøgning, men daværende formand for Sakskøbing menighedsråd postbud Thorsen fik ham overtalt til at fastholde ansøgningen.

Karl Lindqvist fik embedet, og så begyndte hans egentlige livsgerning.

Efter den højtidelige indsættelse i embedet som præst i Sakskøbing skulle den unge præst tage over efter den gamle provst, hvilket han i de første år var i tvivl om, det kunne gå.



Pastor Karl Lindqvist.

Men postbud Thorsen var ham en god støtte og fik langsomt samarbejdet mellem sognepræsten og menigheden til at fungere.

Stor hjælp fik han også af daværende inspektør Poul Gerner Nielsen på pleje- og behandlingshjemmet og af bestyrerinde frk. Sell på Rørbæk alderdomshjem. Alderdomshjemmet i Saks København var endnu ikke bygget, men præsten kom også ugentlig på Saks København sygehus, hvor bl.a. sygeplejerske fru Olesen var en god støtte.

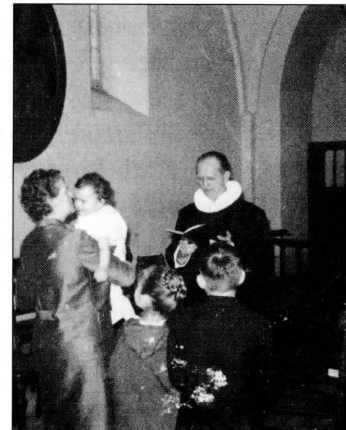
Kort efter Karl Lindqvists indsættelse blev gartner Hans Jensen og fru Astrid ansat som graver og ringer ved kirke og kirkegård. Også med dem fik han et godt samarbejde.

Besættelsen i 1940 skabte et stærkt sammenhold i lokalsamfundet, og her blev sognepræsten et af de stærke led.

Lindqvist har senere udtalt, at han egentlig kun havde tænkt sig at blive i Saks København i 12-15 år, men det sammenhold, som han følte, at han kom med i, gjorde, at det blev en hel livsgerning i Saks København – en gerning der tales om endnu 35 år efter hans fratræden.

I sin tjeneste i kirken var han en dygtig prædikant, der havde den holdning, at budskabet var det samme, men iklædningen måtte godt være forskellig.

Arbejdet med syge og gamle fortsatte han og udtalte, at selv om man i årenes løb havde fået bedre tider og ”noget at leve af”, så var det endnu mere nødvendigt, at man havde ”noget at leve på” – og dermed mente han troen.



Pastor Lindqvist forretter dåb.

Sognepræsten gik også ind i ungdomsarbejdet, og i samarbejde med købmand Jens Lyhne Nielsen gjorde han som formand for FDF et stort arbejde.

Der blev startet søndagsskoler, og fra Oreby til Reersø, i by og på land kom sognepræsten på husbesøg - altid på sin rolige og hyggelige facon.

Allerede i studieårene gik Karl Lindqvist i gang med et forfatterskab. I starten var det noveller og artikler til uge- og dagblade, men også digte kunne han levere i god kvalitet.

Han skrev en kriminalroman på esperanto - et sprog han interesserede sig meget for. Også en roman med udgangspunkt i livet på Regensen blev udgivet.

I Saksøbing blev han en flittig forfatter til amatørskuespil. I årene 1950-55 skrev han hvert år et stykke, der blev opført af lokale amatører for Sct. Georgsgildet og julekomiteen. Disse stykker blev opført i første uge i december, og overskuddet gik til velgørende formål.

Jeg, der skriver denne artikel, blev første gang præsenteret for Karl Lindqvist i forbindelse med julekomedien i 1954. Jeg blev sammen med andre fra Sct. Georgsgildet "Praktisk mand" og min kone iklædt en stuepiges kjole. De optrædende var folk fra byens borgerskab, og Karl Lindqvist var både forfatter og instruktør. Stykket i 1954 hed "Den bærer kronen".

Juleforestilling på Hotel „Saxkjøbing“

„Den bæere Kronen...“

Skuespil i 4 Akter af Karl Lindqvist.

Premiere Søndag den 5. December Kl. 20,00.

2. Forestilling Tirsdag den 7. Decbr. Kl. 20,00.

Forsalg: Jernbane-Kiosken . Telefon 4480.

Til Generalprøven Lørdag den 4. Decbr. Kl. 19,30 inviteres Aldersrentenyderne i Saxkjøbing og Saxkjøbing Landsogn.

I 1959 skrev han et egnsspil, der opførtes på herregården Bramsløkke. Titlen var "Det skete på Bramsløkke".

Også den lokale film "Onkel Tykke opdager Lolland" var sognepræsten forfatter og instruktør for.

Karls Lindqvists forfatterskab blev på 10 børnebøger, 1 kriminalroman, flere noveller og 5 julekomedier samt romanen "På Regensen". Hertil en enkelt salme og et antal sange til udflugter.

Men ind imellem skriveriet var det stadig gerningen som præst og sjælesørger, der var det væsentligste.

Da han var født i Blekinge, var det naturligt for Karl Lindqvist at gå ind i det nordiske samarbejde, da det startede umiddelbart efter 1945. Det var ham der skaffede kontakten til Klippan i Sverige, der blev Saksøbing's første venskabsby.

I alle årene frem til hans fratræden bevarede han kontakten til mange af de svenske gæster, der har overnattet i præstegården.

Nok ikke så meget af religiøse grunde, som fordi han under sine besøg i arresten og personlige samtaler med mange – både mænd og kvinder – fik forståelse for de store problemer, som umådeholdent drikkeri førte til i familierne.

Derfor støttede han de grupper, der arbejdede for at begrænse drikkeri, men han tog også selvstændigt initiativ. F.eks. forsøgte han at få øldrikning i havnearbejdernes hus stoppet og forhandlede med hotelejereren om at få ”Lygtekroen” lukket. Han havde alt for ofte set, hvad det kunne føre til.

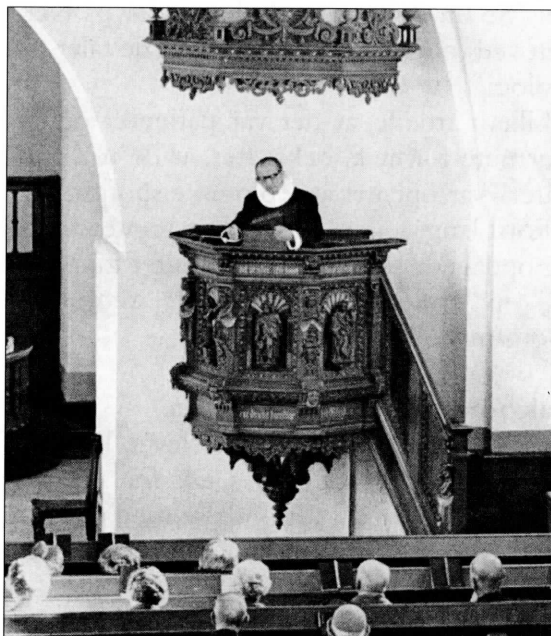
Med de mange gøremål i kirkens tjeneste og ved andre aktiviteter blev sognepræsten en kendt person, og det var derfor ikke underligt, at der gik en række morsomme historier om ham, og her følger nogle af dem.

Sneboldkamp med konfirmander

Få år efter sin tiltræden havde man i begyndelsen af 1940'erne nogle meget strenge vintre med meget sne. Konfirmandforberedelsen foregik den gang i ungdomshuset – en fløj af det nuværende bibliotek.

Karl Lindqvist var en formiddag på vej til denne konfirmandforberedelse, mens nogle drenge havde sneboldkamp på vejen. Da pastoren var passeret, kastede en af drengene en snebold, som ramte perfekt i nakken på Lindqvist. Og hvad skete så? Den endnu unge sognepræst sagde ikke noget, men bøjede sig ned og lavede en snebold, som han kastede og ramte perfekt på en af drengene.

Episoden endte i smil og latter, og konfirmanderne fik stor respekt for sognepræsten.



Den afholdte sognepræst på prædikestolen.

Da lokalredaktøren troede, at sognepræsten var patient på Anstalten

I 1950'erne holdt man på nuværende Saxenhøj – dengang Anstalten – sommerudflugt, hvor såvel patienter og personale som mange af de lokale leverandører deltog.

Et år gik turen til Bangs Have, og på Ny Dags lokalredaktion var der kommet en ny, ung lokalredaktør, der hed Lilleør.

Inspektør Poul Gerner Nielsen dirigerede dagens begivenheder med fast hånd, og han kendte jo alle de deltagende. På et tidspunkt

henvendte lokalredaktøren sig til ham og udtalte sig anerkendende om hans store lokalkendskab. Inspektøren takkede og sagde: ”Se nu de to mænd, der sidder på bænkene ved træet. Jeg er sikker på, at de taler om teologi”.

Lilleør troede, at det var patienter og gik nærmere for at få bekræftet, at de to ”patienter” var optaget af teologiske spørgsmål.

Først langt senere mødte han sognepræsten og opdagede så, at det havde været Lindqvist og en kollega, der drøftede teologiske spørgsmål.

Tak for sidst til inspektøren

Da ”udflugtshistorien” var blevet kendt af Lindqvist, skulle der siges tak for sidst, og anledningen kom i forbindelse med et besøg fra den finske venskabsby Viiala, hvor pastor Lindqvist tog sig af gæsterne.

Et led i arrangementet var et besøg på Anstalten, hvor inspektørparret altid var gæstfrie. Efter rundvisning, hvor sygeplejerske Marita Mogensen var tolk, samledes man til middag.

Lindqvist, der var meget sproginteressert, havde lært sig lidt finsk, og derfor havde Gerner Nielsen bedt ham lave en lille velkomstale på finsk, så han kunne byde gæsterne pænt velkommen. Og det havde Karl Lindqvist selvfølgelig gjort, men på en noget speciel måde. Da inspektøren rejste sig og talte på finsk efter sognepræstens manuskript – uden egentlig selv at vide, hvad ordene betød, slog tolken pludselig en latter op.

For inspektøren bød pænt velkommen og

glædede sig over besøget og håbede, at man ville nyde middagen. – Og så kom det!

Han bad dog om undskyldning, hvis maden ikke var helt, som man kunne ønske sig, men hans kone havde haft ”splinterskid” i nogle dage!

Og så stod det 1-1 mellem inspektøren og sognepræsten.

Sognepræsten kunne være lidt fraværende (glemsom)

Formanden for Foreningen Norden Preben Nielsen boede på Vestervang lige over for indkørslen til sygehusets P-plads, og her holdt bestyrelsen møde, hvori Karl Lindqvist også deltog. Samme eftermiddag skulle præsten have andagt og salmesang på sygehuset, og da bestyrelsesmødet trak lidt ud, spurgte Lindqvist bestyrelsesmedlem Preben Poulsen, om han ville køre ham til sygehuset. Og det ville Preben Poulsen selvfølgelig gerne, hvorefter de gik til bilen og kørte de 50 meter.

Præsten blev selvfølgelig noget overrasket men sagde tak for turen – han huskede ikke, at de vart så tæt på sygehuset.

Da der manglede jord til jordpåkastelsen.

Mens sygehuset fungerede, hændte det, at der var en af landevejens færende svende eller en patient fra Anstalten, der døde og skulle begraves fra sygehusets kapel.

Når der ingen pårørende var, så var det kommunens socialkontor, der sammen med præst og bedemand skulle ordne begravelsen.

I den givne situation deltog jeg som kommunens mand. Men ak – kassen med indviet jord og skovlen til jordpåkastelsen manglede, og præsten insisterede, at disse ting skulle fremskaffes. Gode råd var dyre, så jeg snuppede min cykel og kørte til graverboligen, hvor der ikke var nogen hjemme. Jeg sprang så over kirkegårdsmuren og brød ind i udhuset, hvor jeg fandt kasse og skovl. Jeg gravede lidt jord fra kirkegården op i kassen, og bragte det til kapellet. Her ventede præst og bedemand, og begravelsen blev derefter gennemført.

Pastor Lindqvist tog mig i hånden og takkede for indsatsen, for uanset hvem der skulle begraves, så skulle det ske efter gældende ritual.

Det sagde noget positivt om vores præst.

Sine meningers mod – det havde Karl Lindkvist.

Det var eksempelvis Lindqvist, der startede en hed debat om menighedsrådsmedlemmers deltagelse i de ugentlige gudstjenester. Han mente at det måtte være en naturlig ting for menighedsrådets medlemmer at møde lidt flittigere frem. Og selv om ikke alle var enige med ham, så stod han fast.

Og da digterpræsten Kaj Munk blev myrdet af tyskerhåndlangere i 1944, kom der besked fra ministeriet om, at det ikke måtte omtales i kirken. Lindqvist efterkom denne henstilling ved at han fra prædikestolen sagde: ”Jeg har i dag fået forbud om at meddele, at Kaj Munk er blevet myrdet”. Og så fortsatte han gudstjenesten.

Det er svært at indpasse 38 års virke på få sider, men jeg vil yderligere nævne, at pastor Lindqvist efter et møde i KFUM i Nakskov fik en henvendelse om at starte en afdeling i Saksøbing, hvilket også lykkedes sammen med proprietær La Cour på Cypressegården.

Det er også blevet klart for mig, at Lindqvist sammen med kirkens organist B. Foldan skrev tekster til nogle sange, som Foldan havde komponeret. Det hele handler til syvende og sidst om det gode samarbejde der var mellem præst og menighedsråd og de ansatte ved kirken og ikke mindst menigheden.

Det lå sognepræsten meget på sinde, at gudstjenesten skulle være en glæde for både menigheden og kirkebetjeningen.

Og det lykkedes.

Og de mange, der mødte sognepræst Karl Lindqvist gennem årene ved dåb, konfirmation, bryllup og begravelser eller ved søndagens højmesse, vil nok i deres stille sind minde en præst, der på sin stille men bestemte måde forstod at skabe liv om de kirkelige handlinger.

Allehelgensdag i 1969 tog menighed og menighedsråd afsked med Karl Lindqvist ved en smuk højtidelighed, hvor formanden Jens Lyhne Nielsen takkede for de mange år.

Karl Lindqvist og frue flyttede til Maribo, hvor fru Martha Lindqvist døde i 1978.

I juni 1991 døde den gamle præst 89 år gammel. Æret være hans minde.

Hans Bech

Det skete på Bramsløkke

Historisk skuespil i 5 afdelinger

af K. Lindqvist og E. A. Larsen

PERSONERNE:

Mogens Mormand - herre på Bramsløkke . . . F. Aagaard Rasmussen
Margrethe Huitfeldt - hans hustru Bente Juel Berg

Deres børn:

Claus Mormand Frits Jørgensen
Sophie Mormand Jytte Mortensen
Skytten på Bramsløkke Frede Mortensen

Herr Mogens halvsøskende:

Mads Mormand - herre til Sædingogaard H. Holm
Maren Mormand - hans hustru M. Aagaard Rasmussen

Birthe Rosengjedde - Claus forlovede Lis Sandfeld

Mor Ellen Lizette Thygesen

Rasmus Hansen - tidl. præst i Døllefelde Erik Sandfeld

Peter Strange - herredsfoged Herve Mortensen

En ridefoged Helmer Mortensen

En stalddreng Jørgen Larsen

Bryllupsgæster - piger og karle

Melodier af organist Foldan og kantor Christensen
Dansene arrangeret af A. J.s danseinstitut
Orkester: Amatører fra Saxkjøbing
Dragter: Dansk skolescene

Handlingen foregår på Bramsløkke i 1580



Fire af aktørerne i de flotte kostumer - fra v. Herve Mortensen, Jytte Mortensen, Bente Juel Berg og Frede Aagaard Rasmussen.

”Det skete på Bramsløkke” blev opført som friluftsspil i sommeren 1959 med det rigtige Bramsløkke som kulisse.

De adelige personer, som forekommer i skuespillet, er alle historiske, og deres data er hentet fra Dansk Adelskalender.

Opførelse af Karl Lindqvists store, historiske skuespil var med E.A.Larsen som medinstruktør og med melodier af organist Foldan og kantor Christensen.

Det var Sct. Georgsgildet og FDF, der stod for arrangementet.

Prinsesse Margrethe Trop i 60 år

Hvordan startede det?

Den 8. marts 1942 havde drengespejderne fest på Hotel Saksøbing, og der var spejdere fra Nykøbing F., Maribo og Nakskov.

Pantmann sad ved døren, og efter optræden gik pigernes divisionschef på scenen og takkede for en dejlig fest og sluttede med at sige, at det eneste hun manglede var en flok piger i blå uniformer fra Saksøbing.

Det fik Pantmann til at gå i gang, og sparekassesserer Elinor Hansen "Musse" blev tropsfører, og Birgit Pantmann "Panter" blev tropsassistent

Den 12. marts 1942 blev troppen startet, og Pantmann blev formand for tropsrådet.

Interesserede skulle melde sig til "Musse", og der fik vi udleveret et kort, så vi kunne bestille uniform, spejderblade og sangbog hos pigespejderdepotet.

Der blev indmeldt 25 spejdere, og der blev dannet 4 patruljer: Skjoldungerne, Glenterne, Panterne og Falkene. Det var et flot syn, når vi stod i række i vores nye uniformer.

Vi var 4 piger fra Kastanievej, der brugte meget af vores fritid med spejderbogen i hånden, vi tog ud i Maltrupskoven og tog gibsaftryk af dyrespor, morsede og samlede blade, vi lærte, mens vi legede.

Den første weekendtur havde vi i sommeren 1942, hvor vi lånte telte af drengespejderne, de var meget tynde, så vi håbede på godt vejr.

Vi fik indrettet et lille patruljelokale i Tuborgs gård i Søndergade, og når vi havde tropsmøde, lånte vi drengespejdernes hus.

Nytårsdag 1943 fik vi overrakt en fane. Vi var i galla, og borgmester Kirkegaard slog det første søm i, Pantmann det næste og "Musse" det tredje. Derefter tog vi vores frakker på og gik i tøsne og modvind til Våbensted kirke, hvor der ikke var varme på, men det var dejligt at komme i tørvejr. Efter gudstjenesten gik vi hjem til Saksøbing.

I 1944 var vi på sommerlejr ved Pomle Nakke. Vi cyklede derover, men vores telte og køkkenkasser blev kørt. Vi fik foræret et rådyr, som vi stegte på spid.

I 1946 var vi på korpsslejr ved Brahetrolleborg slot på Fyn. Vi var 4.000 spejdere, og det var en fin lejr med godt vejr.



Korpsslejr på Brahetrolleborg 1946.

Vi havde mange gode tropsture, hvor vi bl.a. gik til Grænge skov, Bandholm og flere andre steder, vi samlede kilometer til 200-kilometers bæltmærket.

I 1943 startede vi blåmejser. Kate Stage "P" blev blåmejsefører, og vi havde fået lokaler i Du Nords gård. Senere rykkede de ned i "P"s kælder på Lunden.

I 1947 blev "Panter" tropsfører, og sygeplejerske Inger Hansen "Grumse" blev tropsassistent. "Musse" blev divisionschef, men blev syg og døde i maj 1948.

I 1948 var der nordisk lejr i Åbenrå, og vi måtte kun komme 200 spejdere fra Danmark, så vi var kun 3 fra Lolland-Falster: Ruth fra Nyk.F., "P" og jeg. Dronning Ingrid skulle have åbnet lejren, men var kørt galt på vej til Gråsten slot, så vi blev i stedet for senere inviteret ned på slottet og fik kold citronte og slotskager.

I 1951 byggede vi spejderhuset på Birkevej, træet fik vi fra Oreby gods og stenene fra Krenkerup gods. Huset blev indviet i 1952.



Grundstenen lægges til spejderhuset på Birkevej. Forrest borgm. Kirkegaard, Inger Lau, Birgit Pantmann og H. Pantmann Hansen.

Sommerlejren i 1954 var i Vemmenæs på Tåsinge i meget fint vejr, vi gik til Valdemars slot, Troense og Bregninge kirke.

Efter at vi havde pakket teltene ned og fået kørt vores ting ned til færgen, gik vi ned til kroen og spiste frikadeller. Da vi kom til Rudkøbing, fik vi en is, og så tog vi tog og færgе hjem til Lolland.

Inger Lau



Blåmejse Jane overrækker blomster til dronning Ingrid under kongebesøg i Saksøbing i 1956.

Blåmejserne

Blåmejsesarbejdet var som nævnt startet af Kate Stage "P", men da der var mange piger, som ønskede at være med, blev der senere startet yderligere en flok med Else Olsen "Ole" som leder. Der var 24 piger i hver flok i alderen 8-11 år.

I 1959 overtog jeg flokken som leder, og vi holdt møde hver mandag eftermiddag i spejderhuset. Vi tog på ture og deltog i forskellige løb. Hvert år tog vi på sommerlejr, mest til Bøtø, men også andre steder.

På det tidspunkt måtte blåmejsler ikke sove i telt, det skulle være i hytte og ikke over 5 dage. Vi havde også en madmor med, ikke noget med at lave mad over bål.

I blåmejslearbejdet var der forskellige prøver med duelighedstegn, stjernetegn og andet.

Uniformen var en mørkeblå kjole med grønt tørklæde, spejderbælte og skråhue. Det var vigtigt at være reglementeret påklædt, og spejderlommen skulle også være i orden.

Mit arbejde med mejserne sluttede i 1972 efter mange gode år.

Inge Pedersen

Anni Nielsen fortæller om 40 år som spejder

Den 5. Januar 1963 blev jeg meldt ind i Pr. Margrethe Trop og jeg vil her prøve at fortælle om nogen af de oplevelser, jeg har haft i de næsten 40 år, jeg har været med.

Jeg husker måske nogle af det første års oplevelser allerbedst, fordi der i spejderbevægelsen er mange traditioner og mange ting gentager sig år efter år.

Jeg var med til nogle møder i Blåmejslerflokk, inden jeg blev meldt ind, og noget af det første jeg husker var jule-Good-turn på Rørbæk alderdomshjem.

Vi lavede dekorationer og julekurve, som vi havde med hjem for at få fyldt med småkager og godter, og siden besøgte vi de ældre mennesker på alderdomshjemmet, hvor vi sang julesange, afleverede de medbragte ting og derefter fik vi kakao og bolle – en oplevelse for både unge og ældre.



Nytårsparade 1963 – med de 3 trommepiger Anne Merete, Margit og Hanne foran optoget.

Jeg husker også min første nytårsparade, jeg havde lige fået uniform, for til en nytårsparade kunne man kun møde op, hvis man var reglementeret påklædt, dvs. uniform (kjolemodel), blå eller brune strømper og endvidere gallasløjfe og hvide handsker.

Ja flot så det ud, når vi kom marcherende og tog opstilling på Torvet for at høre Nytårsparolen, men det var også bidende koldt.

Det jeg specielt husker ved den nytårsparade er ikke talen eller den efterfølgende gudstjeneste, men det, at jeg hjemmefra var blevet klædt på med aviser under uniformen for at isolere mod kulden – over aviserne havde jeg en dragtpose for, at det skulle være vindtæt, dengang kendte man jo ikke termotøj m.v. som man kender i dag og vi vovede i hvert fald ikke at møde op med overtøj på.

Den 22. februar fejrede vi Thinking-day – for dem der ikke måtte vide det, havde både Lord og Lady Baden-Powell (verdensspejderchefen og hans kone) fødselsdag denne dag – det blev fejret ikke blot i Sakskøbing men over hele verden og arrangementet sluttede med, at vi hver gav 10 øre for hvert år vi havde været spejdere (i dag fejres dagen stadig, men prisen er steget til 2 kr. pr. spejderår).

Ideen med at give et beløb opstod, fordi mange spejdere brugte penge på at sende fødselsdagskort til Baden-Powell og hvis de penge i stedet for blev samlet i en fond kunne de bruges til at hjælpe spejderarbejdet i lande, der ikke har så gode forhold at arbejde under.

Det, jeg specielt husker ved denne første Thinking-day, var det højtidelige i, at alle spejdere i verden havde møde samme dag, og at pengene blev samlet ind i ”Musses” gamle spejderhat (”Musse” var vores første tropsfører).

Den 23. april er det Sct. Georgsdag hvor alle spejdere aflægger spejderløftet, nogle for første gang og andre bekræfter det tidligere afgivne løfte. Også denne dag husker jeg som noget højtideligt, når vi i samlet trop gik til friluftsscenen i Holmeskoven – her fortalte ”P” (Kate Stage) sagnet om Sct. Georg, der var alle spejderes helt og forbillede. Herefter skulle vi enkeltvis aflægge spejderløftet, og højtideligt var det, når man trådte ud af rækken og aflagde løftet til sin fører.



Anni med fuld oppakning klar til at møde spejderlivets mange oplevelser.

Min første sommerlejr var i 1963 og gik til Vemmenæs på Tåsinge, hvortil vi skulle cykle. Det var en meget lang tur til Nakskov, hvor vi skulle med færgen, heldigvis blev vores bagage kørt ellers tror jeg aldrig, vi var nået frem.

Vi havde en god lejr med de aktiviteter, der hører til en sommerlejr – opbygning af lejren, madlavning over bål, natløb og lejrball. Vi havde også nogle udflugter, og det var her, jeg første gang hørte om Elvira Madigan og Sixtin Sparre, der ligger begravet på Landet kirkegård..

Vi måtte højst have 15 kr. med i lomme-penge og jeg husker, at det kunne lige gå, jeg havde 2 øre tilbage da jeg kom hjem.

Jeg har siden deltaget i mange andre gode lejre, det er jo spejderlivets højdepunkt at komme på lejr med lejrball og underholdning og et svedent snobrød efter en lang dag fyldt med aktiviteter.

Jeg synes lige jeg må nævne det samarbejde vi har haft med spejdergrupper i Saksøbing's nordiske venskabsbyer, vi har deltaget i lejre i Norge (Sande) og Sverige (Klippan) og haft fornøjelsen af at have disse spejdere på genvisit tillige med spejdere fra Viiala (Finland).

Vores første kontakt med spejderne fandt sted i 1967, hvor vi drog til Sande for først at være privat indkvarteret og dernæst være på lejr ved Seljord – en smuk lejrplads beliggende lige ud til en sø.

Det var nu ikke uden problemer inden vi kom af sted, vi mødtes ved pigespejderhuset, hvor en bus skulle afhente os for at køre os til København til Norgesbåden.

Vi ventede og ventede, men der kom ingen bus, pludselig gik tingene stærkt og nogle forældre fik organiseret en lille lastbil hos genboen, tømrermester Erik Rasmussen, til at køre vores telte og grej, og så blev vi ellers fordelt i nogle biler og af sted gik det med kurs mod København.

Vi nåede lige akkurat frem til båden i sidste sekund, fortøjningerne var taget, og der var klar til afgang.

Årene er gået, men traditionerne er heldigvis bibeholdt, selv om arbejdsstoffet har ændret sig gennem tiderne. Hele ideen bygger stadig på den samme læst, og grundprincippet er det samme som Baden-Powell i sin tid grundlagde spejderbevægelsen på – nemlig at udvikle børn og unge til selvstændige mennesker, og metoden til det er ”learning by doing”.

Af andre store oplevelser vil jeg fremhæve korpsolejren i 1970. Det var den første store spejderlejr, jeg deltog i.

Det var et imponerende syn med alle de telte, ja der var jo lavet en hel by med posthus, bank, børnehave mv. I lejren deltog der godt 8.000 spejdere, og en af de helt store oplevelser var den dag, da Lady Baden-Powell var på besøg og talte til alle os spejdere.

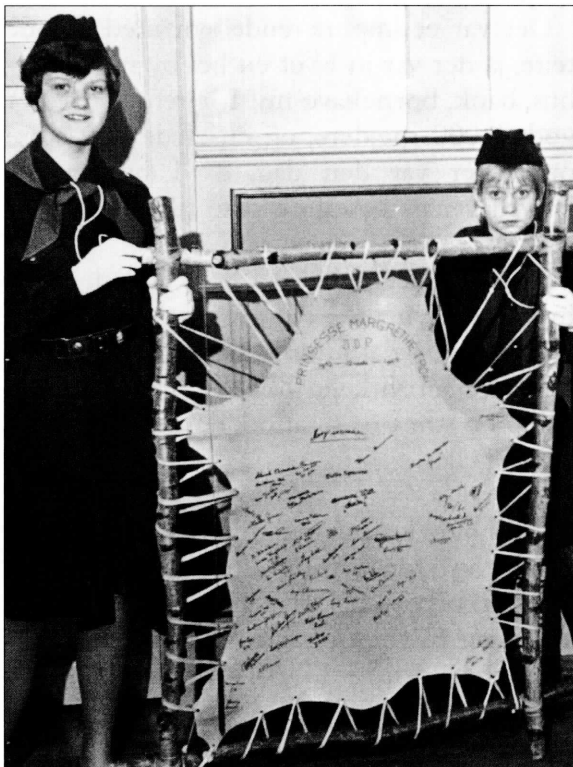
Siden har jeg deltaget i flere korpsolejre og hver gang synes jeg det giver et sug i maven ved åbning og afslutning af sådan en lejr, for der får man virkelig følelsen af at være en del af en stor organisation, der har spejderlivet til fælles.

I 1974 blev korpsolejren afholdt i Hvalpsund og det var første gang efter, at Det danske Spejderkorps og Det danske Pigespejderkorps var blevet forenet til et korps.

I lejren deltog 17.200 spejdere og ved åbningen blev vi opstillet således, at vi dannede et Danmarkskort set fra luften.

Her husker jeg specielt suget i maven da spejderchefen holdt åbningstalen, for på det tidspunkt var det Terkel Jacobsen fra Mariibo, der var spejderchef, og han var jo kendt af os fra Sydhavsøerne.

I de seneste korpslejr har jeg deltaget som hjælper dels med aktiviteter dels med forplejning, det er også meget spændende at se en lejr fra den side – der skal jo nogle liter mælk og mange rugbrød til i en by med ca. 25.000 indbyggere, det var deltagertallet på sidste korpslejr i 1999.



Et par søde spejderpiger Kirsten og Merete ved 25 års jubilæet.

Jeg vil vende lidt tilbage i tiden og fortælle om vores 25-års jubilæum den 12. Marts 1967. Jeg husker det som en meget stor dag for troppen, og der blev virkelig gjort et stort arbejde for at finde frem til de piger, der i årenes løb havde været spejdere.

Om formiddagen blev der afholdt reception i Pigespejderhuset på Birkevej, hvor det mange gange lød ”kan du huske”, og kunne man ikke, var der mulighed for at blive hjulpet på vej gennem de gamle dagbøger, der var fremlagt til gennemsyn. Efter receptionen blev der lagt blomster på ”Musses” grav.

Om aftenen var der fest på hotellet. Det startede med fanemarch. Derefter blev der opført en jubilæumskavalkade, der omhandlede de ting, der var foregået de første 25 år. Kavalkaden sluttede med lidt fremtidsvisioner, nemlig en scene, hvor en dreng og en pige sad ved lejrålet og drømte om et forenet korps.

7 år senere i 1973 var det en realitet med et korps, idet der skete en sammenlægning af Det danske Spejderkorps og Det danske Pigespejderkorps – i Saksøbing mærkede vi dog ingen forandring, vi fortsatte som hidtil med en drengetrop og en pigetrop. Vi havde dog indledt et samarbejde med Gylden Sax Trop, idet vi havde fået fælles blad ”Stafetten”, som udkom første gang med program for oktober-november 1971.

Årsagen til dette samarbejde skal måske søges i, at tropslederne for de to troppe var gift med hinanden (Birgit og Jørgen Lohse).

I 1976 blev der taget skridt til yderligere samarbejde mellem de to troppe, idet der blev valgt en fælles bestyrelse, hvilket skulle betyde en forenkling af det administrative arbejde og en lettelse for de forældre, der både havde drenge og piger. Praktisk var det selvfølgelig også, fordi der skulle findes færre repræsentanter til det frivillige bestyrelsesarbejde.

Senere er der langsomt sket en egentlig sammenlægning af de to troppe (i dag hedder det grupper). Sidst måtte også troppene (de store spejdere) overgive sig og lave en fælles trop.

Vi må konstatere, at man i 1942 har været i stand til at skabe en levedygtig forening, der jo selvfølgelig ikke har undgået forandring og udvikling i de 60 år der er gået.

Begrebet blåmejsler forsvandt, da korpserne blev lagt sammen og i Sakskøbing skete den ændring, da man blandede blåmejsler og ulveunger, den korrekte betegnelse er minispejder og er for børn i alderen 8-10 år.

Ligeledes skete der en ændring i 1967 med de såkaldte spirer, hvor aldersgruppen blev udvidet til 10-12 år og omdøbt til juniorspejdere.

Og med pres fra nogle forældre startede vi i august 1985 mikrospejderne, børn fra 6-8 år.

Medlemstallet har gennem de sidste 20 år været meget stabilt dvs. mellem 80 og 100, det er vi meget tilfredse med i betragtning af hvor mange tilbud, der er til børn og unge i dag.

Jeg kan ikke undgå at nævne Pantmann, der lynhurtigt fik sat gang i etableringen af Pr. Margrethe Trop – på bare fire dage blev det klareret. Pantmann var selv tropsrådsformand fra starten i 1942 til sin død i 1969.

På forsiden af vores daværende blad ”Djacomba”, stod er følgende nekrolog:

Søndag den 3. August døde Pantmann, vores tropsrådsformand, - da budskabet nåede os følte vi, at vi havde mistet en god ven, - en utrættelig og ivrig forkæmper for vort arbejde i trop og flok. Lige fra Pantmann som spejderfar var med til at starte troppen, har den så afgjort været det, der stod hans hjerte nærmest, - og mange var de aktiviteter, han, igennem årene, var drivkraften i. Pantmann sagde altid om os: ”De er mine piger”, - og selvom I, der er spejdere i dag, ikke har set Pantmann i hans velmagtsdage, så vil han huskes som den gode ven, der altid havde et smil parat. For Pantmann var Prinsesse Margrethe Trop ikke blot en fritidsinteresse, det var blevet en livsopgave.

Mange piger i Sakskøbing har meget at takke Pantmann for, utallige er de, der har været med i Prinsesse Margrethe Trop, og uanset om det er for en kortere eller længere periode, håber vi ledere både nye og gamle, at vi har fået fyldt noget godt i pigerens rygsække, som de har kunnet bruge i deres videre liv.

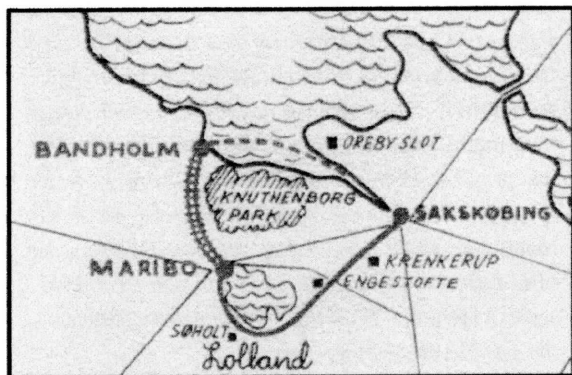
Spejder er ikke noget man går til, spejder er noget man er.

Anni Nielsen

Alle tiders trekantede veteran-rundrejse

- dengang for næsten 40 år siden

Søndag den 31. maj 1964 blev en festdag i Maribo, Saksøbing og Bandholm. Efter mere end 1 års hektisk arbejde kunne Maribo turistforening i samarbejde med Saksøbing åbne en turistrute, der benyttede veteranog, veteranskib og veteranbus på en rute mellem Maribo, Saksøbing og Bandholm og retur til Maribo.



Det hele startede i Maribo på Lollandsbanens arealer. Der var flagborg og flaggalle, og kl. 8,15 var Maribo Borgervæbning på plads og spillede, da borgmester Anker Jørgensen sammen med turistforeningens formand møbelhandler Henning Madsen sendte todækkerbussen af sted på en rute syd om Maribo Sønder sø forbi Søholt langs Røgbølle sø og Hejrede sø til Engestofte, gennem Slemminge forbi Krenkerup og til Saksøbing.

Kl. 10 nåede bussen Saksøbing, der i dagens anledning havde hejst flagene, og FDFs drengeorkester spillede. Bussen kørte til havnepladsen, hvor der var modtagelse på kajen ved dampskibspakhuset.

Saksøbing by bød på vin og kransekage, og en sommerklædt stadsingeniør Thygesen med cigar var toastmaster.

Borgmestrene fra nabokøbstæderne var mødt op - fra Stubbekøbing kørende i en gammel brandbil, fra Rødby var transportmidlet en gammel postbil, og naturligvis mødte borgmesteren fra Nysted op kørende i en veteranbil fra veteranbilmuseet.

Borgmester Carl Olsson bød velkommen til Saksøbing og ønskede held og lykke med ruten, som havde skabt søværts forbindelse mellem Saksøbing og Bandholm havne med det gamle dampskib S/S Skjelskør, der lå sejlklar ved kajen med dampen oppe og lods Svane som kaptajn på broen og medlemmer af veteranskibsklubben som besætning.

Henning Madsen fra Maribo turistforening talte, og de fremmødte borgmestre fra nabo-byerne ønskede held og lykke med den nye turistrute. Isenkræmmer Leif Kristiansen og trafikkontrollør Frede Hansen tog sig af pressen.

Dampflojten lød, mens skibsmægler Holger Kristiansen og havefoged Troensegaard, der havde sørget for al det praktiske på havnen, til sidst gik ombord sammen med borgmestrene og alle de andre fremmødte.

Drengorkesteret musicerede, og der var feststemning.

Kl. 10,30 afgik S/S Skjelskør med kurs mod Bandholm.



Lods H.A.Svane, der var skipper på veteranskibet "Skjelskør" på indvielsesdagen.

Passagererne nød den flotte sejltur ud gennem Saksøbing fjord og Smålandsfarvandet, og man bemærkede dampskibets rolige gang, der er kendetegnende for dampskibe.

Kl. 12,00 ankom veteranskibet til Bandholm, hvor havnen også var flagsmykket, og hvor veterantoget stod oprangeret på kajen. Passagererne steg i land, og der blev uddelt håndbajere, og i pausen spillede et drengorkester.

Kl. 12,45 lød dampflojten på veterantoget som tegn på, at det var tid til at stige ombord i de gamle togvogne, og den sidste del af turen startede med damp og røg fra lokomotivets skorsten.

Gæsterne nød rejsen fra Bandholm til Mariibo, der blandt andet gik gennem den nyudsprungne bøgeskov ved Knuthenborg og videre til Maglemer og Grimstrup. Med 30 km i timen fornemmede man, hvordan det var at rejse i gamle dage.

Kl. 13.35 ankom toget til Maribo station, og alle passagerer stod af. Henning Madsen afsluttede turen med at erklære trekanttruten for åben.

Todækkerbussen holdt parat til at modtage et nyt hold, og veterantoget vendte tilbage til Bandholm. Trekanttruten var i gang.

Dansk Jernbaneklubs veteran tog Maribo – Bandholm

Det første led i det, der i 1964 blev til ”Trekantruten” blev skabt, da Dansk Jernbaneklub i juni 1962 åbnede veteranantogruten på strækningen Maribo – Bandholm.

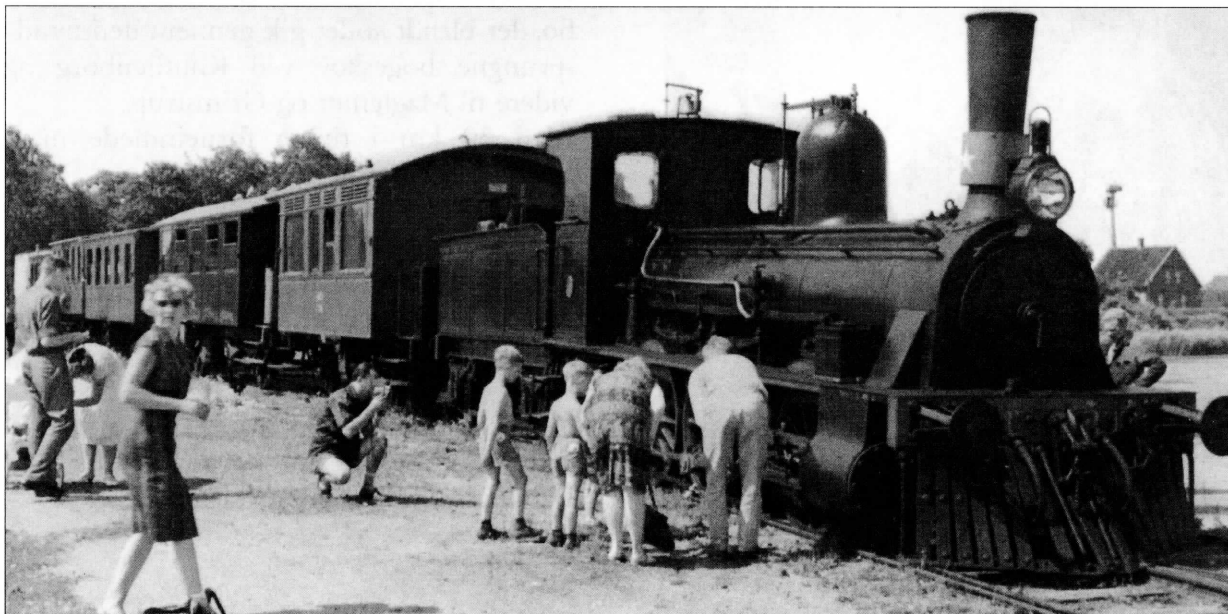
Denne banestrækning blev egentlig åbnet i 1869 og er således Danmarks ældste privatbanestrækning.

I årene siden 1962 er der kommet meget materiel til, og strækningen er stadig et godt indslag i turisttilbuddene på Lolland. I sommeren 2002 fejrede man 40 års jubilæum med mange aktiviteter. Dette skal dog ikke omtales her. Men i 1962 blev strækningen således et levende bevis på en svunden tid, hvor man kørte med damp tog.

Lokomotiverne **Kjøge** og **Fakse**, der var fra 1879, blev købt fra Østsjællands Jernbaneselskab. Banens yngste lokomotiv **H T J nr. 5** er bygget i 1901 på vognfabrikken Vulcan i Maribo.

Vognparken bestod i øvrigt af vogne fra forskellige danske jernbaneselskaber. Den ældste personvogn **D 11** blev ligesom pakvognen **E 23** anskaffet fra Østsjællands Jernbaneselskab. Disse var fra 1879, og man får et godt indtryk af, hvor primitivt jernbanetransport var den gang.

Fra 1962 var banen igen i god drift, men nu med idealistiske, frivillige medarbejdere, og veteranbanen var godt besøgt, da man blandt andet også transporterede turister til Knuthenborg park.



Foreningen til gamle skibes bevarelse

Dampskibet S/S Skjelskør, der var Danmarks ældste dampskib med skrue, blev bygget i 1915 på Ring Andersens skibsværft i Svendborg. Det besejlede ruten Skjelskør-Agersø-Omø med passagerer indtil 1962. Derefter blev skibet oplagt, idet det var hensigten, at det skulle ophugges.

I 1963 stiftede imidlertid en kreds af søfartsinteresserede Foreningen til gamle skibes bevarelse og købte S/S Skjelskør med henblik på at benytte det som turistskib og selvfølgelig for at bevare den gamle, fine repræsentant for dansk skibsfart.

Foreningens medlemmer kom fra hele landet, men dog primært fra det sjællandske område.

Og så skulle man finde en havneplads til skibet, og her kom Sakskøbing havn ind i billedet. Forhandlinger resulterede i, at skibet fik kajplads ved det daværende dampskibspakhus.

S/S Skjelskør er 20,57 m langt og 4,29 m bredt og har lastet en dybdegang på 1,75 m.

Foreningens medlemmer arbejdede gratis såvel med vedligeholdelse som drift af skibet. Den lokale lods Svane blev også tilknyttet skibet og stod mange gange på broen som kaptajn.

Skibet stammede fra en svunden tid, men havde stadig bevaret den gamle stil såvel i kahytter som det øvrige interiør. I den store salon hang endnu billeder af Chr. X og dronning Alexandrine.



Ideen til trekantruten

Med en veteranogrute fra Maribo til Bandholm og en veteranskibsforbindelse fra Sakskøbing til Bandholm manglede der jo et led.

Men turistforeningen i Maribo var den gang præget af personer med ideer og initiativ.

Formand var møbelhandler Henning Madsen, og næstformand var trafikkontrollør ved Lollandsbanen Frede Hansen, der senere blev stationsforstander i Sakskøbing.

Man forhandlede til mange sider, og resultatet blev, at planerne om at befordre turisterne fra Maribo til Sakskøbing med bus blev en realitet, da man indkøbte en todækkerbuss i England.

Bussen blev købt i 1964 i Brighton i Sydengland. Den var en årgang 1938 og havde gået i rutefart mellem London og Brighton. Den kostede 2.000 kr. og kunne rumme 24 personer i underetagen og 30 på øverste etage.

Turistforeningens bestyrelse hentede selv bussen i England og kørte den via Dover, Calais og Lille i Frankrig til Bruxelles, hvor man kørte ind på det kendte torv i centrum og gjorde reklame for Danmark, Lolland og trekantruten.

Turen gik videre til Maastricht i Holland og til Köln i Tyskland, hvor man blev modtaget af borgmestre m.v. Og reklameturen med bussen fortsatte videre over Hannover til Lübeck og Travemünde for til sidst at sejle med færgen til Gedser.

Stadsingeniør K.O.Thygesen, der også var motorsagkyndig godkendte bussen til transport af passagerer, og den var således klar til at blive indsat på ruten den 14. maj 1964.

Man skulle også sikre sig, at den høje bus kunne komme frem på de smalle veje og under træer o.s.v., men igen var det turistforeningens bestyrelse, der var ude med grensaks og sav, så alt kunne blive klaret til rutens åbning.



Trekantrutens drift

Den første sæson gik både publikumsmæssigt og økonomisk godt. Allerede ved slutningen af juli måned havde S/S Skjelskør befordret hen ved 700 passagerer.

Regnskabet pr. september 1964 – efter første sæson – viste en billetindtægt på 9.453 kr. og reklameindtægter på 4.300 kr. I alt 13.753 kr.

Udgifterne var 11.782 kr. Så der var et pænt overskud og mange tilfredse brugere.

Men efterhånden opstod der et problem med at skaffe frivillige til S/S Skjelskør, der hovedsagelig boede på Sjælland, og som derfor havde langt at køre.

Resultatet blev desværre, at S/S Skjelskør efter et par sæsoner blev flyttet til Roskilde fjord, hvorfra den sejler den dag i dag med udgangspunkt fra Frederikssund.

Turistforeninge købte så en anden båd på Rømø til afsløsning. Den hed ”Friisland”, men blev senere omdøbt til ”Saxholm”.

Navnet var henholdsvis første og sidste stavelse i de to bynavne, som skibet sejlede imellem.

Billettepriser	
Enkeltbilletter	
Tog . . . kr.	3,00
Skib	8,00
Bus	4,00
Dobbeltbilletter	
Tog . . . kr.	4,50
Skib	12,00
Bus	6,00
Rundrejsebillet	
(Alle 3 trafikmidler) .	kr. 15,00
Børn under 12 år	halv pris.

Busserne (man havde senere anskaffet yderligere en todækkerbus og et par gamle DSB-busser) gav et pænt overskud, mens skibsruten gav underskud, og i 1969 besluttede turistforeningen at opgive trekantruten.

Det var på et tidspunkt, hvor hele den kommunale organisation var under forandring, og tilskudsordninger var vanskelige at få igennem.

Med veteranbilmuseet på Ålholm, Knuthenborg safaripark og flere andre store turistmagneter på Lolland-Falster kan man godt beklage, at denne spændende ide til markedsføring af egnen og dets smukke natur ikke blev opretholdt.

Det var et spændende forsøg og en god aktivitet, så længe den varede, og alle os, der husker det, tænker med glæde tilbage på

ALLE TIDERS TREKANTEDE Veteran RUNDREJSE

- skrevet af Hans Bech

Hvad der gik forud, før Saksjøbing sukkerfabrik stod færdig

- belyst ved hjælp af avisartikler og andre kilder

- samlet og skrevet af Erik Petersen

27-01 1909 Det meddeles, at der fra kendte mænd i Saksjøbing og opland er sket en henvendelse til De Danske Sukkerfabrikker om et eventuelt anlæg af en sukkerfabrik eller saftstation. Fabrikkerne har stillet sig velvilligt til tanken under forudsætning af, at et passende tilliggende areal kan blive tegnet.

03-02 1909 Det møde, som forleden afholdtes på Hotel Saksjøbing for at drøfte muligheden for en sukkerfabrik ved Saksjøbing, har vundet god tilslutning, og man er straks gået i gang med tegningen af det nødvendige areal.

06-02 1909 Tegning af areal til sukkerroedyrkingen er gået ret godt. Landmændene er dog noget mistænkelig ved, hvor man skal få folk fra til at passe roerne. Det er derfor besluttet at afholde et møde førstkommande mandag med kendte roedyrkere fra Vestlolland, hvor man sikkert kan få anvisning på, hvorledes man kan få arbejdet med roerne udført.

22-02 1909 En deputation bestående af godsinspektør Olsen, Hardenberg, forpagter Johannesen, Berritzgård, forpagter Ibsen, Ida-lund, sognefoged Ole Ottesen, Vignæs og direktør Fritz Rasmussen, Saksjøbing

var i København for at forelægge det foreløbige tegnede areal til en sukkerfabrik eller saftstation i Saksjøbing. De tre direktører, som forhandlede med deputationen, lovede i løbet af kort tid at undersøge arealernes beliggenhed og derefter nærmere at udtale sig om sagen.

03-03 1909 Udvalget har i dag indkaldt til møde med såvel de, der har tegnet areal, som de der er i tvivl om, hvorvidt de vil dyrke roer. Det gælder om, at der snart tegnes det nødvendige areal. Tiden er dog så fremrykket, at der næppe kan blive tale om at dyrke roer i år. Mødet var besøgt af 150 landmænd.

27-05 1909 I amtsrådets møde forelå et andragende fra A/S De Danske Sukkerfabrikker om tilladelse fra en påtænkt sukkerfabrik eller saftstation at måtte anlægge smalsporede roebaner langs med og tværs over følgende landeveje:

Landevej fra Rørbæk til Saksjøbing havn, landevej ved Soesmarke, landevej ved Døllefjelde og Fjelde samt mellem Kartoffe mølle og Reersø.

28-06 1909 Fabrikken må nu anses for sikret, da det er lykkedes at skaffe de sidste tdr. land jord til sukkerroedyrking. Direktør

Fritz Rasmussen har gjort et stort og dygtigt arbejde for denne sag.

06-08 1909 Andragende fra De Danske Sukkerfabrikker til Saksikøbing byråd om:

- a) Ret til at lade spildevandet løbe ud i Saksikøbing å.
- b) Ret til at anlægge og have liggende og benytte en havnebane.
- c) At havneforholdene ordnes og havne- og bropenge ansættes ej højere end i Bandholm.
- d) Plads i havnen til at kunne svaje med 150 fods dampskibe og fornøden ladeplads.

Ved byrådets møde 25-08 debatterede man samtlige betingelser og vedtog at gå ind for dem alle. Ved mødet oplyste direktør Fritz Rasmussen, at der var givet tilladelse til, at Fejø og Femø også leverer roer til fabrikken ved Saksikøbing.

04-09 1909 Udvalget havde indkaldt til generalforsamling for at få godkendt og underskrevet kontrakt for de baner, roedykkerne selv skal anlægge. På mødet blev det oplyst, at der vil blive anlagt 9 mil bane, og heraf vil fabrikken selv lægge ca. 4½ mil, medens roedykkerne selv skulle lægge resten.

Bestyrelsen skal bestå af 1 medlem for hver af de påtænkte linier og endvidere 2 medlemmer uden for linierne.

Valgt: For Vignæslinien sognefoged O. Ottesen, Vignæs, for Majbøllelinien forpagter Johannesen, Berritzgård, for Rodsnæs-

linien forpagter Olsen, Rodsnæs, for Hjelm-linien Ibsen, Idalund, for Døllefeldelinien gdr. Chr. Lang, for Damsmoselinien proprietær Thomsen, Trudstolpe, for Slemminge-linien gdr. Chr. Madsen, Lille Slemminge og endelig valgtes direktør Fritz Rasmussen og gdr. Hans Godsted, Udstolpe.

Derefter tog man fat på at underskrive kontrakter, ca. 400 roedykere overværede mødet.

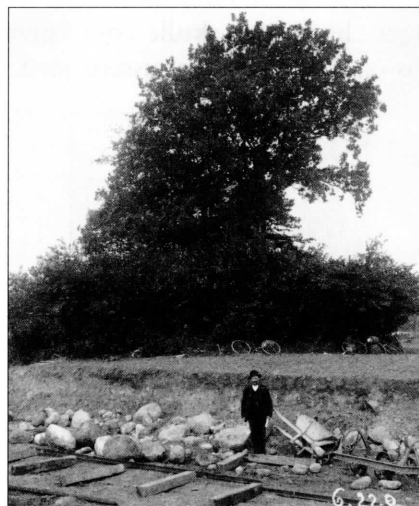
September 1909

Sukkerfabrikkerne køber jord til fabrik m.m. af følgende:

Matr.nr.17a Nykøbingvej gdr. Lars Slente Olsen ca. 35 tdr. land.

Matr.nr.17c Nykøbingvej parcelist Ferdinand Petersen ca. 8 tdr. land.

Matr.nr.18c Nykøbingvej gdr. Rasmus Foged ca. 1 tdr. land.

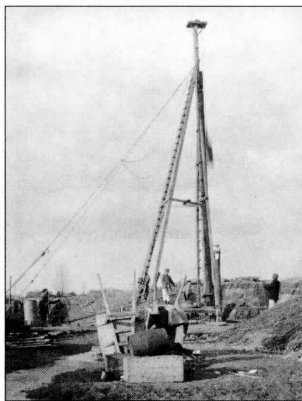


Der blev gjort oldtidsfund på Slentegårdens mark.

16-09 1909 Ved udgravning til roespor på sognefoged O. Slentes mark fandt man - ca. 20 alen fra en gravhøj - en del oldsager. Navnlig en medaljon af guld syntes at være af interesse, men foruden fandt man en kam, en krukke, nogle perler, to små lysestager m.m.

24-09 1909 De arbejdere, der fandt oldsagerne på sognefoged Slentes mark, fik udbetalt 30 kr. i findeløn.

08-10 1909 Havnens udvidelse er nu godkendt efter ingeniør Holsts tegninger. Prisen bliver 45.000 kroner, og arbejdet skal være færdigt senest 24-06 1910. Formanden oplyste, at arealet ved havnen kunne købes, men fandt at prisen for jorden var for høj. Bager Sandmand skulle således have 30 øre pr. kv. alen, og det alene ville blive 2.100. Læge Nielsen skulle have 50 øre pr. kv. alen, og noget lignende skulle der gives for præstens og direktør Rasmussens jord.



Pilotering langs ålobet.

02-11 1909 Man er nu begyndt at anlægge en havnebane, idet en stor arbejdsstyrke tog fat på at nedramme 10 alen bjælker til bolværk mod åen og til sikring af banelegemet ud over engene. Dette arbejde menes at være færdigt til nytår.

04-11 1909 Murermestrene F. Christensen i Sakskøbing og Nielsen i Rørbæk har i dag begyndt at mure soklen til bygningerne til den nye sukkerfabrik.

12-11 1909 I anledning af sukkerfabrikkens opførelse har politimesteren indstillet, at politistyrken udvides med en politibetjent. Opsynsmand L. Nielsen fra Arbejdsanstalten har fået pladsen.

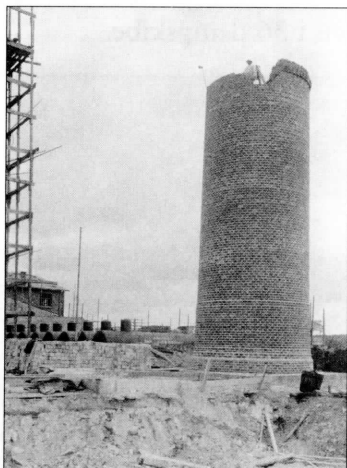
08-12 1909 Efter at byrådet har givet sukkerfabrikken tilladelse til at lede spildevandet ud i Sakskøbing å, ser fiskerne en truende fare for deres næringsvej. Direktør Barfoed ved Maribo sukkerfabrik har lovet at stille sig velvillig over for spørgsmålet og oplyser, at sukkerfabrikkernes inspektør netop i denne tid er på rejse i udlandet for at se, hvorledes man der skiller sig af med spildevandet. Inspektøren ventes hjem til nytår, og der vil da blive meddelt fiskerne, hvorledes man tænker sig sagen ordnet.

29-12 1909 Tømmerarbejdet med tillæg af tømmermaterialet er efter tilbud overdraget tømmermesterene C. C. Poulsen og Jørgen Christiansen, Rørbæk i forening.

05-01 1910 Murerarbejdet på sukkerfabrikken har i de sidste dage været standset på grund af, at stenene var for vandholdige, men tørre sten er begyndt at ankomme, så arbejdet vil blive fortsat en af de nærmeste dage.

05-02 1910 Murersvendene, der arbejder på den nye sukkerfabrik, har nedlagt arbejdet fra i dag på grund af, at mesteren nægter at betale mere end 43 øre i timen.

0806 1910 Skorstenen til sukkerfabrikken vil blive 60 m høj. Til fundamentet skal der bruges en masse beton og mursten, som til en hel villa. For øvrigt er der ankommet en del maskiner bl.a. en stor værkstedslokomobil fra Magdeburg, 9 store dampkedler og lokomotiver, som allerede i nogle dage har befaret den nye havnebane og endelig en del maskiner til den nye maskinhal.



Murerarbejdet med den store skorsten.

03-08 1910 Der er i øjeblikket beskæftiget 722 mennesker på sukkerfabrikken, heraf ikke så få tyskere.

09-08 1910 Det hører til dagens orden, at der sker en eller anden ulykke på sukkerfabrikken, og det var igen tilfældet i går. Denne gang var det den tyske montør Gustav Pflügmacher ulykken ramte. Montøren faldt fra en jernbjælke i 2.sals højde og styrtede ned på gulvet. Han forslog sig frygteligt. På en bære tømret sammen af 4 rå brædder førtes han til sygehuset. Men det var en gru at se på, og af og til måtte kusken standse, da den stakkels mand ikke kunne udholde de forfærdelige smerter en sådan transport forårsager.

Lægerne mener ikke, at der er noget håb for at redde manden. Der bliver spurgt, om ikke sukkerfabrikken kunne anskaffe sig en rigtig ambulancevogn, når der på sådan en arbejdsplads er beskæftiget 4-500 mand, så den tilskadekomne kunne føres til sygehuset uden at forårsage yderligere smerter.

25-08 1910 I løbet af ca. 1 måned ventes sukkerfabrikken at stå færdig, og kampagnen vil blive åbnet i dette efterår. Af de to gårde, som i sin tid blev købt, optager nu halvdelen de imponerende bygninger og de syv funktionærboliger. Ved opførelsen af den nye fabrik har man anvendt alle de forbedringer, som de seneste tider har at opvise. Man har bl.a. efter svensk mønster sørget for at affald og spildevand filtreres i dertil indrettede bassiner.

I løbet af tre fjerdingår har 700 arbejdere rejst en imponerende fabrik - et arbejde der naturligvis har været til gavn for hele området bl.a. med udvidelse af havn og banegård. Fabrikken skal kunne behandle 20.000 centner roer i døgnnet..

12-09 1910 Arbejdsmand Valdemar Hansen fra Fjelde er blevet dræbt ved en arbejdsulykke på sukkerfabrikken. I anledning af begravelsen var alt arbejde nedlagt på fabrikken fra kl. 10 til kl. 14.

14-09 1910 Den nye sukkerfabrik fyrede for første gang op under dampkedlerne, senere skal maskinerne prøves.

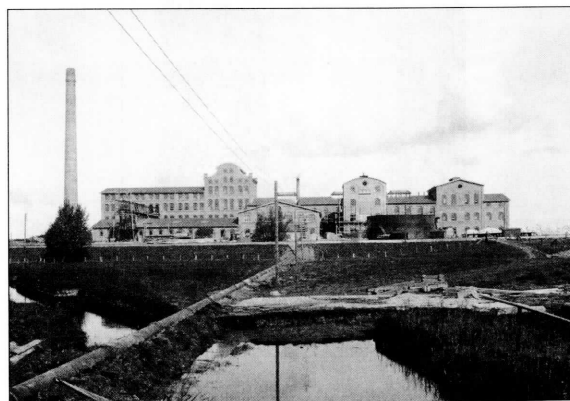
10-10-1910 I september i fjor begyndte man på sukkerfabrikkens opførelse, og i dag - et år senere - er de første roer bearbejdet, og om nogle dage er den store virksomhed i fuld drift. De 700 mand har slidt for at få det hele færdigt til tiden.

Den nye fabriksbestyrer er hr. Barfoed, ingeniørerne Mourier og Bibov Jensen, bogholder Bentzon, maskinmester Petersen, forvalterne Johansen og Nielsen samt sukkermester Pehrsson. I kampagnen vil fabrikken beskæftige ca. 300 mand og uden for ca. 50 mand. Anlægssummen bevares i dybeste hemmelighed, men nævnes med et beløb på 3 millioner.

07-11 1910 Den fra sukkerfabrikken snart så kendte arbejdsvogn, hvori ligger et halvdødt menneske med et hestedækket over sig, passerede atter i lørdags Saksøbing. Denne gang var det togfører L. Andersen, der lå i vognen. Han havde brækket det ene lårben, og ulykken skete ved, at Andersen kom i klemme mellem et lokomotiv og en af pælene, der bærer de elektriske lysekroner. Den tilskadede vil nu få et længere sygehusophold.

04-01 1911 Sukkerfabrikkens roepriser er 65 øre pr. ct. (130 øre pr. kg.). De sidste roer skal være leveret inden torsdag den 12. januar.

Sukkerfabrikken har nu afsluttet sin kampagne, som har varet i 93 døgn og i den tid oparbejdet 1.350.000 ct. Roer, der er leveret fra ca. 4.000 tdr. land. Ad fabrikkens og roedyrkernes bane er indgået 16.570 roevognelæs. Sukkeret er ført ad søvejen til København i 36 dampskibe.



Sakskøbing lokalhistoriske Arkiv i et kvart århundrede

Det hele startede ret beskedent på Sakskøbing bibliotek, hvor skiftende bibliotekarer op igennem 50'erne, 60'erne og 70'erne havde modtaget gamle billeder og andet materiale fra det gamle Sakskøbing.

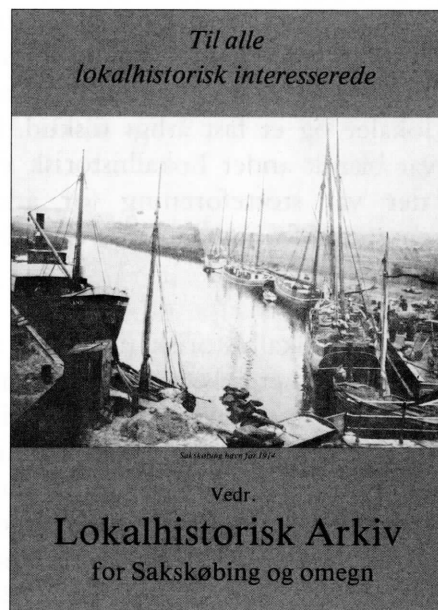
Sideløbende hermed havde kommunen ud over den almindelige pligt om arkivering af byrådets beslutninger m.v. heldigvis også taget vare på en række dokumenter og protokoller fra forskellige institutioner og foreninger.

Alt sammen uden at der på daværende tidspunkt var tale om egentlige krav om en systematisk registrering af disse mere eller mindre private arkivalier.

Men i langt de fleste kommuner var der stor forståelse for vigtigheden af at bevare lokalhistorisk materiale, således også i Sakskøbing, der tog initiativet til i samarbejde med interesserede borgere at oprette et lokalhistorisk arkiv som en selvejende institution.

I den anledning blev der arrangeret en lokalhistorisk udstilling efterfulgt af en debataften, der fandt sted på biblioteket den 27. april 1978.

Det viste sig, at interessen blandt byens og omegnens borgere var meget stor, og det resulterede i en stiftende generalforsamling, hvor man godkendte et sæt vedtægter og fik valgt en bestyrelse, og hvor fhv. kredslæge L.C.Stage blev arkivets første formand.



Pjece vedrørende udstilling og debataften i forbindelse med oprettelse af et lokalhistorisk arkiv.

Arkivet havde til at begynde med til huse på biblioteket, men da materialerne i stort tal begyndte at hobe sig op, måtte arkivet se sig om efter mere plads, og man var så heldig at få tildelt et lokale på det gamle rådhus.

Der opstod samtidig et ønske om en fast arkivar, der sammen med de frivillige medarbejdere skulle holde styr på det omfattende materiale og opbygge et arkiv, der kunne være attraktivt for kommunens borgere, og den første, der blev ansat, var tidl. redaktør Svend Jørgensen.

I 1982 afløses kredslæge Stage som formand for arkivet af assurandør Poul Jensen.

Bestyrelsen bestod endvidere af 2 byrådsrepræsentanter, idet arkivet var og fortsat er delvis finansieret af kommunen hvad angår gratis lokaler og et fast årligt tilskud. Desuden var blandt andet Lokalhistorisk Forening, der var støtteforening for arkivet, repræsenteret af formanden Lars Graff Nielsen i bestyrelsen.

Indsamling af lokalhistorisk materiale fortsætter, og hyldemeter lægges til hyldemeter med arkivalier fra enkeltpersoner, foreninger og virksomheder. Desuden vokser samlingen af fotografier og lydbånd samt gamle film og videoptagelser. Mikrofilm af kirkebøger fra samtlige sogne i Saksøbing kommune og folketællingslister helt tilbage fra 1787 er vigtige kilder til slægtsforskning, der efterhånden optager mange mennesker.

Pladsmangelen udvikler sig efterhånden, som flere frivillige medarbejdere knyttes til arkivet, men her kommer nedlæggelsen af Saksøbing sygehus problemet til hjælp.

Ved tildeling af lokaler til forskellige formål imødekommer kommunen ønsket om større og bedre lokaler til arkivet, og resultatet bliver, at arkivet flytter ind i dele af det gamle sygehus i 1986 og opnår ideelle lokaleforhold med brandsikker boks til de mange uvurderlige arkivalier, god plads til forskning for såvel de mange dygtige medarbejdere som for enhver med interesse for egnens lokalhistorie, og så får arkivet fast åbningstid.



De frivillige medarbejdere Johan Jørgensen og Chr. Lorentzen måtte lægge kræfter til under indflytningen på det gamle sygehus.

Arkivets virksomhed bliver efterhånden mere og mere udadvendt, idet udstillingsaktiviteter og arrangementer i øvrigt med arkivets medvirken udvikler sig.

Der er tidligt i arkivets historie tale om udstillinger som *Saksøbing på gamle billeder*, *Børn i Saksøbing*, *Skolejubilæum* og *Mindeudstilling om befrielsen*.

Resultatet af forskning og granskning i de gamle skrifter i det hele taget betyder, at der også efterhånden udgives bøger og hæfter med lokalhistorisk indhold.

Poul Jensen trækker sig som formand for arkivet i september 1986, og hvervet overtages midlertidigt af formand for kulturudvalget, Anne Christiansen, indtil fhv. gdr. Herman Hansen overtager formandsposten i maj 1987.

Efter Sv. Jørgensens død i 1986 ansættes Ove Vede i 1987 som ny arkivleder, men allerede året efter stopper han, og den daglige ledelse af arkivet udføres herefter af Birgit Lind Petersen.

Den 1. marts 1989 ansættes den nuværende arkivleder, Erik Larsen, der således har været med til at præge arkivets udvikling igennem de sidste 13-14 år. Også på formandsposten skete der ændringer først i 90'erne, idet arkivets nuværende formand, Ingrid Bandholm i 1991 afløste Herman Hansen.

Arkivets frivillige medarbejdere har efterhånden udviklet sig til en fast stab af dygtige specialister, der på hvert sit område yder et vigtigt stykke arbejde med registrering og udredning af det enorme materiale, der er indgået i arkivets beholdning af lokalhistorie.

I 1991 forenes alle gode kræfter fra Lokalhistorisk Forening, Lokalhistorisk Arkiv og den nystartede museumsforening *i Sakskøbings kulturuge 1991*, hvor også skolerne og mange enkeltpersoner deltog ikklædt draget fra år 1900.



Honoratiore og godtfolk foran rådhuset under kulturugen 1991.

I Lokalhistorisk Forening blev fhv. gårdejer Hakon Winther formand i 1989, hvilket satte yderligere skub i i såvel foreningens som arkivets aktiviteter, ligesom han havde stor interesse i museumsforeningen.

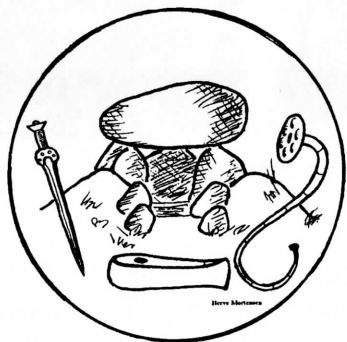
Hakon Winther var en særdeles engageret og opfindsom person, der brugte al sin tid på lokalhistorie, og han satte det ene store projekt efter det andet i gang. Det var især udstillinger med lokalhistorisk indhold.

Men vigtigst af alt var vel hans ide om at starte et lokalhistorisk årsskrift, hvoraf det første udkom i 1993 og senere blev fulgt op af årlige udgivelser. Det var Lokalhistorisk Arkiv og Lokalhistorisk Forening, der den gang stod bag udgivelsen.

Årsskriftet blev hovedsagelig finansieret af midler fra lokale sponsorer, og såvel de lokale banker som kommunens undervisnings- og kulturudvalg bakkede op om projektet.

De fleste af udstillingerne blev fulgt op af et hæfte omhandlende det pågældende emne.

Det første *Sakskøbingegnen fra stenalder til vikingetid* med tekst af John Jensen udkom i 1993.

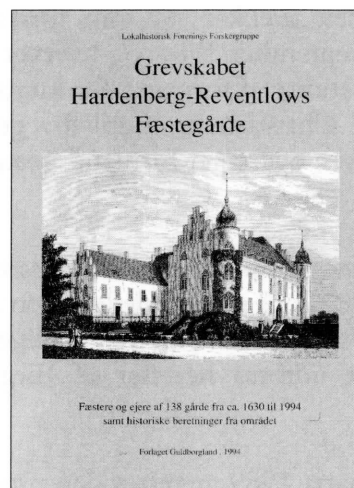


Udstillingens logo tegnet af Herve Mortensen.

Lokalhistorisk Forenings forskergruppe kaldet "Støvmiderne" fortsætter serien om fæstere og ejere af egnens gårde.

Den første i serien: *Baroniet Guldborglands fæstegårde* af Norman V. Steenstrup og Poul Jensen udkom i 1988. Senere fulgte Norman V. Steenstrups *Tårs sogn i Musse herred Lolland* og *Våbensted og Engestofte sogne Musse herred Lolland*.

Den sidste i serien fuldførtes i 1994 af "Støvmiderne" og udkom under titlen *Grevskabet Hardenberg-Reventlows fæstegårde*.



Hakon Winthers død i 1994 var umiddelbart et stort tab for Sakskøbing lokalhistorie, men "The Show must go on", og i årene op igennem 90'erne fulgte det ene succesfulde lokalhistoriske arrangement efter det andet, og arkivets udstillingsgruppe var altid klar til at fremvise spændende ting fra arkivets beholdning af fotografier, skrifter, kort og tegninger.

Besøgstallet på arkivet udvikler sig støt og roligt, og det er især den store interesse for slægtsforskning, der ind imellem giver ventetider ved fremvisere og andet apparatur, der gengiver oplysninger fra de gamle kirkebøger. Flere af arkivets medarbejdere har sat sig grundigt ind i gotisk håndskrift. Ja, man kan ligefrem sige, at de er specialister på området, og de er derfor til stor hjælp for slægtsforskere, der forsøger at stave sig igennem den gamle skrift.

Også den elektroniske tidsalder vinder efterhånden indpas på arkivet, og i takt med økonomiske muligheder indføres edb.

Det specielle edb-program Arkibas, som er skræddersyet til lokalhistoriske arkiver anskaffes, og tre af arkivets medarbejdere er godt på vej med indkodning af alt materiale på edb, hvilket til syvende og sidst vil betyde lettere og hurtigere adgang til de tusinder af oplysninger.

Jo, det gamle arkiv er med på det nye til stor glæde for de frivillige medarbejdere og de mange brugere.

Dertil kommer de særdeles ideelle lokaleforhold, som kommunen har sørget for. Vi kan vist roligt sige, at lokalerne hører til blandt de bedste til formålet.

Med de forholdsvis mange udgivelser af hæfter og bøger, viste det sig vigtigt med en fast og klar organisation til at tage sig af denne side af sagen, men stadig i et tæt samarbejde med arkivet.

Resultatet blev, at alle bogudgivelser overgik til Fonden for Sakskøbings Historie, hvis formand og primus motor er fhv. kommunaldirektør Hans Bech.

Dette gælder også årsskriftet, der netop i år er 10. årgang, og som hvert år udkommer med artikler om en lang række lokalhistoriske emner vedrørende begivenheder, personer og steder.

Blandt øvrige udgivelser inden for de sidste 10 år skal nævnes *Trafikken i Sakskøbing gennem 1000 år, Kunst og mindesmærker i Sakskøbing og omegn og Sakskøbing kommune 1970-95* – et jubilæumsskrift, som blev trykt i 5.000 eksemplarer og foræret til kommunens borgere som gave, og sidst men ikke mindst *Sakskøbing og omegn på gamle postkort*, der er en gengivelse af 150 postkort fra arkivets samling. Postkortbogen har været den helt store salgssucces, og på trods af genoptryk er den igen udsolgt.



Det allersidste produkt, som Fonden til Sakskøbing Historie står bag er *Blade af Sakskøbing og omegns historie fra 1848 til 2000*.

Det er sidste del af Sakskøbing samlede historie, som følges op med *Fra stenalder til Kong Christoffer II* i 2003, samt *Fra Valdemar Atterdag over enevælden til grundloven 1848* i 2005.

Det er indlysende, at inspiration samt tekst og billeder til de lokalhistoriske skrifter er fundet på arkivet, der hermed har været den vigtigste kilde for de mange forfattere, der har ydet deres bidrag med artikler.

Arkivet har således været en uhyre vigtig institution, dels i forbindelse med indsamling af lokalhistoriske data dels i registreringen og bevarelsen af disse data og ikke mindst formidlingen af lokalhistorien for efterslægten.

Det må heller ikke undervurderes, at alt frivilligt arbejde for arkivet har været særdeles vigtigt for institutionen som sådan, men til lige en god og inspirerende fritidsbeskæftigelse for de mange enkeltpersoner, der netop har interesseret sig for lokalhistorie.

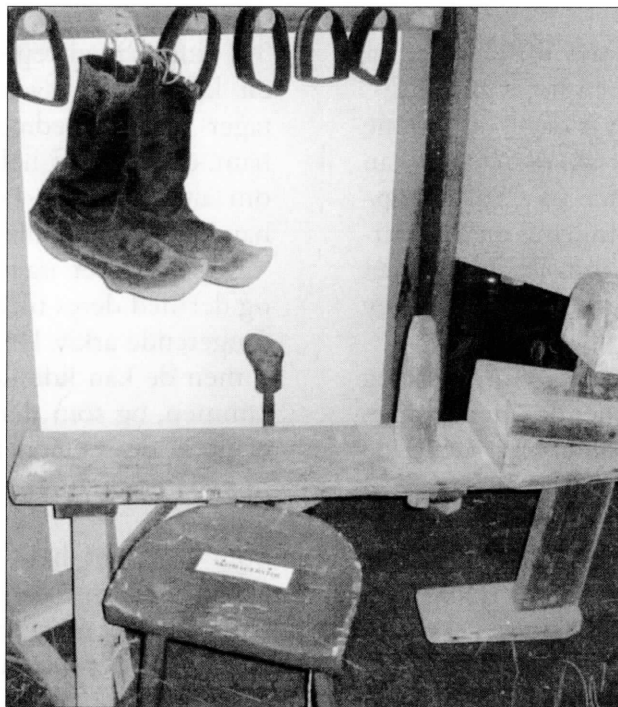
Vi ønsker på forhånd tillykke med de første 25 år, og vi glæder os til at hylde arkivet på selve dagen den 27. april 2003.

Holger Karlsen



Lokalhistorisk arkiv i Saksøbing.

Museet Saxtorp



Motiv fra træskomandens værksted.

Selv om Saxtorps nye lokaliteter ikke akkurat er de bedst egnede som museum, så må det dog konstateres, at det så småt begynder at tage form, hvilket ikke mindst skyldes den entusiasme, som de gamle museumsfolk stadig besidder, og så er de heldigvis blevet suppleret med nye og yngre kræfter. Det lover godt!

Der er mange, der med stor forventning glæder sig til, at det bli'r forår igen, så museet kan slå portene op og vise de mange, lokalhistorisk værdifulde ting frem.

Lad os håbe, at rigtig mange gæster kan finde vej til

Museet Saxtorp

Årsberetning for Lokalhistorisk Arkiv

- aflagt den 28. februar 2002

Når man ser tilbage på det forløbne år, er det gået hurtigt – ja, næsten fløjet af sted.

At der så ind imellem var dage, der kunne føles lange, lyder paradoksalt, men sådan kan det være, og nu er vi her på ”Sukkertoppen” og har været vidt omkring med ”Dannebrog” – en beretning, som jeg har glædet mig meget til at høre og bestemt ikke blev skuffet over.

Min beretning fører ikke så vidt omkring – er heller ikke så spændende, men præget af hverdagene. Ikke de grå, men de gode hverdage, og de er bestemt ikke at foragte.

Jeg skal fortælle lidt om dagene på arkivet, og hvis I synes, at I har hørt noget lignende før, er det helt rigtigt, for det går stadig bare stille og roligt derudad, og alligevel sker der mange ting.

Der er ca. 14-15 medarbejdere, som har fordelt sig på mere eller mindre faste hold over mandage, tirsdage og torsdage. Det kan jo heller ikke nytte noget, at alle kommer på samme dag, så ville de bare gå og falde over hinanden, eller der ville blive kamp om computerne, som vi kun har to af.

I fotorummet er Renè enehersker, og det er der ingen, der vil tage fra ham – her er han specialist, og sådan har hver medarbejder næsten specialiseret sig på hvert deres felt.

3-4 sidder med registrering på copputeren, en klipper og laver avisregistrering, andre tager sig af billedregistrering, og så er der ham, der kan det hele, som man kan spørge om alt, hvem der boede hvor og hvornår, han har sin egen lille computer i hovedet.

Alle gør hver især et stort stykke arbejde og dermed deres til, at vi har et godt og vel-fungerende arkiv. De er frivillige – uden løn – men de kan lide det og går og hygger sig sammen, og som der var en, der sagde: Det er godt, der er noget, man skal, så kommer man da ud af døren.

Som sagt, det hele går stille og roligt. og alligevel eller måske netop derfor er der sket meget i den nuværende arkivleders tid, fra de bunker af papir og billeder, der lå for 12-13 år siden og til nu, hvor der er styr på det hele, og hver lap papir eller billede er registreret på pc'eren eller arkiveret i arkivæsker på hylderne i boksen., hvor der endog er en lille kasse, hvorpå der med sirlig skrift er skrevet ”Problemer”, og den er der ikke top på. Sådan en burde man nok have derhjemme og så kigge i den måske hver tredje måned, for så ville man nok opdage, at nogle af problemerne havde løst sig selv eller ikke var så store alligevel.

Der er et lille vers, der siger:

*”Når de store problemer trænger sig på,
bli’r de daglige ærgrelser latterlige små,
men når atter de store er vejrede hen,
så vokser de små sig store igen”.*

Vi er lykkelige for, at vi ikke har store problemer på arkivet, men tvært imod et godt samarbejde til alle sider og på alle måder. Det er guld værd, for som medarbejderne selv siger, så er det jo ikke til at holde ud, hvis nogen går og ser skævt til hinanden, det kender vi slet ikke til og tak for det.

Vi har medarbejdermøder ca. en gang i kvartalet, hvor alle ser hinanden og får drøftet små og store ting, hvad der nu kan være.

Der har igen i år været en udflugt for arkivets medarbejdere og andre interesserede, og denne gang gik turen til Møn, hvor vi så kalkmalerier i Fanefjord kirke, spiste fisk på Klintholm havn og drak eftermiddagskaffe på Nyord. Vi var heldige med vejret og kom godt hjem efter en dejlig tur, hvor Holger Karlsen var en god og kyndig guide.

Det er også ham, der er redaktør på årsskriftet, der altid har gode og spændende artikler. Tak til Holger Karlsen for det store arbejde.

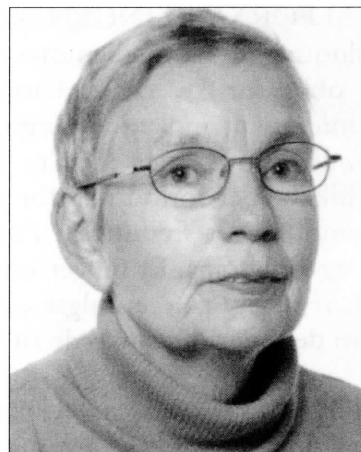
Hvis I synes, jeg har fortalt for lidt om arkivet, kan det være, at I har ret, men jeg foreslår i stedet for, at I selv kommer og ser, hvad vi har.

Eller I kan ”klikke” jer ind på internettet og søge oplysninger. Vi er blevet helt elektroniske og med på det sidste med e-mail, og hvad ved jeg.

Jeg er ikke arbejdende formand, som Herman Hansen var det, jeg er siddende formand, og en glad og taknemmelig formand – kan ikke være andet med de medarbejdere og den arkivleder – en stor tak til jer alle. Og stor tak til min bestyrelse for godt og loyalt samarbejde – også til ”Støvmiderne”. Tak til byrådet for husly, lys og varme.

Og nu nærmer arkivet sig sit 25 års jubilæum i april 2003. Vi er så småt ved at lægge planer om en lille udstilling, og det vil der blive brugt tid, tanker og kræfter på i det kommende år. Tak for nu.

Ingrid Bandholm Jensen



LOKALHISTORISKE FORENING FOR SAKSKØBING KOMMUNE

Bestyrelsens beretning aflagt af formanden: Flemming Bendixen ved foreningens ordinære generalforsamling den 28. februar 2002 på rest. ”Sukkertoppen”

ÅRETS GANG. Foreningens medlemstal er 458, hvilket er en tilbagegang på 22 i forhold til foregående år. Det dækker over en tilgang på 15 nye og afgang på 37. En udvikling som vi håber at kunne vende til ny fremgang ved at tilbyde nogle arrangementer, der er aktuelle og interessante. Vi modtager i den forbindelse meget gerne forslag og ideer fra medlemmerne.

Vi har i beretningsåret holdt 5 møder i bestyrelsen med planlægning og evaluering af vore aktiviteter på dagsordenen og jeg må sige, der er et eksemplarisk samarbejde i bestyrelsen hvis møder, det er en fornøjelse at lede.

GENERALFORSAMLINGEN sidste år havde tilslutning fra 65 medlemmer, der, ud over de obligatoriske dagsordenspunkter, hørte et interessant indlæg af Birgit Larsen fra Udvandrerarkivet, der fortalte om De mange lollikker, der forlod øen for at skabe sig en fremtid i det fremmede. Fortrinsvis Amerika og Argentina. Et meget interessant tema, som vi senere på året fulgte op på ved at høre om dem der indvandrede til vores ø.

EGNSRETTER. Næste gang vi kaldte på vore medlemmer var til arrangementet ”Gamle lollandske egnsretter”, som vi holdt den 3. april i ”Landsbyen” i Våbensted. Der var 73 deltagere, heraf en del nye.

Værtsparet i Landsbyen havde virkelig lagt sig i selen med at fremstille såkaldte smagsprøver af de gode gl. lollandske retter. Der var noget for enhver smag - min egen favoritret sulevælling var helt i top, og jeg skal love for, at der blev taget for sig af retterne. Vi har fået mange opfordringer til at gentage succesen.

AGERUP. Søndag den 20. maj var vi på besøg på godset ”Agerup”. Vejret var godt, og der mødte omkring 80 medlemmer op. Vi blev meget venligt modtaget af grev Reventlow, der fortalte interessant og inspirerende om godsets historie. Der efter spadserede vi gennem parken ned til det lille familiekapel i skoven, som også havde en interessant historie.

HAVEMØDE I KRÅRUP Den 14. juni holdt vi havemøde hos Ulla og Erling Brandt Larsen på Krårupvej nr. 46 - et gammelt husmandssted med en virkelig interessant historie. De nuværende ejere er 5. generation på stedet.

Også her var der et pænt fremmøde, og de fik en god aften med det traditionelle medbragte kaffebord i den dejlige have.

RUDBJERGGÅRD. Næste arrangement var besøget på Rudbjerggård den 15. september hos grev Ejner Reventlow. Vejrguderne var ikke med os den dag.

Det øsede ned, men det afholdt ikke medlemmerne fra at give møde. Vi blev særdeles hjerteligt modtaget af greveparret og samlet i pejsestuén, hvor der buldrede en hyggelig ild i den åbne kamin. En meget oplagt vært fortalte og viste rundt i den smukke gamle bygning, der rummer et væld af historiske minder. Vi sluttede dette meget vellykkede besøg med et fælles kaffebord på Digegården.

REVENTLOWMUSEET. Vi fulgte op på temaet omkring slægten Reventlow ved at besøge museet på Pederstrup den 13. oktober.

Museumsinspektør Tine Nielsen tog imod de 45 medlemmer, der havde taget turen til Vestlolland, og viste os det nyrestaurerede museum og særudstillingen om slaget på Reden.

Den helt uundværlige kaffe indtog vi i ridehuset med et bredt udvalg af hjemmebagte kager til.

INDVANDRINGEN PÅ LOLLAND.

Vi sluttede sæsonens aktiviteter med et møde den 21. november i Våbensted, hvor museumsformidler Ove H. Nielsen fortalte os om indvandringerne til vores ø - fortrinsvis fra Polen og Sverige.

Også her sluttede medlemmerne pænt op, idet der deltog 50 i mødet.

Ove Nielsen er, som det vil være de fleste bekendt, ikke nogen kedelig foredragsholder, og han levede da også til fulde op til vore forventninger denne aften, hvor han

med et flot lysbilledshow illustrerede en spændende epoke i vor egne historie.

TAK TIL VÆRTSFOLK. Jeg vil gerne her rette en stor tak til vore værtsfolk. Det er helt uvurderligt, at vi kan trække på den store gæstfrihed og imødekommenhed, når vi henvender os med anmodning om et besøg. Uden denne velvilje, kunne vi ikke køre vores forening.

MØDESTED. Siden foreningens start, har det været kutyme, at vi fortrinsvis holdt vore møder på byens hotel. Imidlertid er der med ejerskiftet sket en markant ændring i hotellets prispolitik til et niveau, som vi i bestyrelsen ikke mener vore medlemmer kan leve op til. Vi har fuld forståelse for, at hotellets må drives som en forretning, men det er vores opgave at varetage vore medlemmers interesser, og da der er fri konkurrence på markedet, har vi valgt at flytte vores mødeaktivitet til andre af byens lokaliteter.

MUSEET. Ud over de egentlige foreningsarrangementer har vi i det forgangne år været en del engageret i det lokale museums problemer med at finde husly.

Som bekendt måtte museet rykke ud af sine lokaler i magasinet på havnen, da det blev solgt, og det har voldt museets bestyrelse mange problemer at finde et nyt sted at være.

Vi har søgt at støtte dem ved at undersøge både de praktiske og de lokalpolitiske

muligheder for at finde et nyt hjemsted til deres omfattende samling.

En overgang var den gl. realskole stærkt inde i billedet, men slutresultatet blev som bekendt, at man har fundet husly på sukkerfabrikken.

Vi håber så, at man får indrettet sig tilfredsstillende der og får en attraktiv udstilling stablet på benene. Museets bestyrelse gør et stort og meget påskønnelsesværdigt arbejde, men det kan ikke nægtes, at man savner tilgang af nye friske kræfter.

BEVARINGSFORENINGEN. I efteråret fik vi en føler fra bevaringsforeningen via Hans Bech, om vi var interesserede i et samarbejde. De to foreninger har reelt set jo en beslægtet grundide.

Efter nogle drøftelser i vores bestyrelse, der fra begyndelsen var absolut positiv, havde vi en fælles snak om hvorledes det rent praktisk kunne organiseres.

Vi blev enige med Bevaringsforeningen om, at den nemmeste måde at komme i gang på var, at vi hver fik en observatør i hinandens bestyrelser. Det kunne lade sig gøre inden for vedtægternes rammer og vi har derfor fra 1. januar i år optaget Bevaringsforeningens næstformand Torben Ryder som observatør i vores bestyrelse, medens vi er repræsenteret i deres bestyrelse ved vor næstformand Bent Bak. Desuden har vi optaget Bevaringsforeningens møder i vores sæsonprogram. Vi må se hvordan det udvikler sig hen ad vejen.

AFSLUTNING. Afslutningsvis vil jeg sige, at vi i bestyrelsen syntes ,at det har været et godt foreningsår. Medlemmerne har bakket særdeles pænt op om arrangementerne, og det skal I have tak for. Også en tak til den lokale presse, der altid giver os en god omtale.

I bestyrelsen har vi et rigtig godt samarbejde. Alle trækker med og gør en stor indsats uden at kny. En stor tak skal derfor lyde til mine bestyrelseskolleger for samarbejde og godt humør i det forgangne år. Desværre må vi sige farvel til Anni, der ønsker at træde ud som bestyrelsessuppleant. Det er vi kede af, for Du har været og er en meget positivt medspiller i bestyrelsen, som vi vil komme til at savne. Tak for den tid Du har været med hos os Anni.

Som sagt: Vi har et godt og hyggeligt samarbejde i bestyrelsen, hvor det, vi får for vores ulejlighed - ud over glæden ved samværet, er Karens hjemmebag og en kop kaffe. Jeg vil derfor slutte denne beretning med et lille gruk af Piet Hein:

*Kaffe uden fløde
Skal man ikke blive fed af
Kaffe uden sukker
Får ens vægt til at gå neda
Kaffe uden kaffe
Det er ganske særlig sundt
Men man føler sig så fjollet
Når man sidder og rø'r rundt.*

